

BOSNA I HERCEGOVINA

**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

IZVJEŠĆE O RADU
DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2012. GODINI

Bosna i Hercegovina

**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

**IZVJEŠĆE O RADU
DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2012. GODINI**

Tuzla, prosinac 2012. godine

Sadržaj

1.	UVOD.....	1
2.	SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE.....	3
3.	KLJUČNE AKTIVNOSTI	7
3.1	Pravila DERK-a	7
3.2	Dokumenta koja odobrava DERK	9
3.3	Postupci izdavanja licenci	12
3.4	Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata	13
3.5	Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sustava	15
3.6	Postupci određivanja tarifa.....	18
3.7	Tržište električne energije	20
3.8	Energetska statistika.....	28
3.9	Ostale aktivnosti.....	30
4.	MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI.....	35
4.1	Energetska zajednica.....	35
4.2	Regionalna asocijacija energetskih regulatora – ERRA.....	44
4.3	Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora – MEDREG.....	45
4.4	Međunarodna konfederacija energetskih regulatora – ICER	47
4.5	Međunarodna mreža energetskih regulatora – IERN	48
5.	REVIZJSKO IZVJEŠĆE.....	51
6.	TEMELJNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2013. GODINI	53

PRILOZI

A:	Temeljni podaci o elektroenergetskom sustavu Bosne i Hercegovine.....	57
B:	Temeljni elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine.....	59
C:	Karta elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine	61

*“...postoje problemi koji su po naravi toliko tehnički da ni sudska niti zakonodavna tijela nisu kompetentna da ih rješavaju...
...oni traže specijalistička znanja osobito obučenih stručnjaka.”*

(1930. godina, riječi zastupnika Celler-a kojima je obrazloženo jačanje nadležnosti američkog federalnog energetskog regulatora)

1. UVOD

Energetski sektor na globalnom i lokalnom planu prolazi kroz razdoblje značajnih promjena osmišljenih da promoviraju njegov održivi razvoj. Odluke koje i na nacionalnoj i na europskoj razini donose kreatori politika, regulatori, kompanije i kupci utječu jedne na druge i određuju kako zadovoljavati potrebe za energijom, po kojoj ekonomskoj cijeni i po kojoj cijeni po okoliš. Promjene djeluju na način proizvodnje, transporta i potrošnje energije i imaju utjecaj na sadašnji trenutak ali i na buduće generacije.

Elektroenergetski sektor Bosne i Hercegovine i u 2012. godini obilježen je prihvatanjem europskih energetskih tržišnih načela i aktivnostima čiji je imperativ sigurnost opskrbe, konkurenca i održivost. Primjena energetske pravne stečevine Europske unije o internom energetskom tržištu i dalje predstavlja zadaću za institucije u Bosni i Hercegovini, ali i rješenje za kompleksne odnose u sektoru.

Zajednički interesi Europske unije i Energetske zajednice, ali i BiH, naglašavani su u brojnim prilikama, a osobito 15. lipnja 2012. godine – “Danu BiH u Energetskoj zajednici”. Tom prigodom je preko sedamdeset visokih dužnosnika i predstavnika Tajništva Energetske zajednice, Vijeća ministara BiH i vlada na nižim razinama, resornih ministarstava, regulatora i energetskih kompanija, potvrdilo interes BiH da bude jednakopravan partner u regiji i u EU, te da je njen energetski sektor u većoj mjeri integriran u EU nego drugi privredni sektori, ali i da je do njegove potpune integracije preostao napredak u ispunjenju još mnogo preuzetih obveza.

Kao dio ovih procesa i BiH je u 2012. godini činila iskorake ka integraciji tržišta aktivnim sudjelovanjem u uspostavi Projektne kompanije Ureda za koordinirane aukcije jugoistočne Europe i učinkovitijem planiranju i razvoju energetske infrastrukture u Energetskoj zajednici prihvatanjem njene regionalne Strategije. BiH je izrazila spremnost realizirati pravni okvir Energetske zajednice proširen direktivama i uredbama EU i u domeni obnovljivih izvora, obveznih naftnih pričuva i statistike.

Elektroenergetski sustav BiH je u tijeku 2012. godine radio stabilno, osim u veljaci, kada je zbog iznimno obilnih snježnih padavina popraćenih veoma niskim temperaturama dolazilo do većeg broja kvarova na prijenosnoj mreži. Poremećaj sigurnosti opskrbe u cijeloj regiji odrazio se i na BiH. Ipak, sektor je u cjelini uspješno prebrodio izazove rada u iznimno nepovoljnim vremenskim uvjetima, a očuvanju tehničke stabilnosti sustava pomoglo je funkcioniranje CHE Čapljina radom u crpnom i proizvodnom režimu.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je neovisna institucija Bosne i Hercegovine, koja djeluje u skladu s načelima objektivnosti, transparentnosti i jednakopravnosti, i ima jurisdikcije i odgovornosti nad prijenosom električne energije, operacijama prijenosnog sustava i međunarodnom trgovinom električnom energijom, kao i nad proizvodnjom, distribucijom i opskrbom električnom energijom kupaca u Brčko Distriktu BiH.

DERK je neprofitna institucija i financira se iz regulatornih naknada koje plaćaju licencirani subjekti.

Ukupna proizvodnja u BiH u 2012. godini iznosila je 12.935 GWh, što je smanjenje od 7,9% u odnosu na prethodnu godinu. Posljedica je to nepovoljnih hidroloških prilika drugu godinu zaredom, ali i niže raspoloživosti proizvodnih jedinica u termoelektranama zbog neplaniranih i planiranih zastoja (redoviti remonti, rekonstrukcije). Proizvodnja električne energije u hidroelektranama iznosila je svega 4.149 GWh, što je 4,1% manje nego 2011. godine, a u termoelektranama 8.620 GWh (10,1% manje nego u prethodnoj godini).

Ukupno ostvarena potrošnja, najveća do sada, iznosila je 12.624 GWh, odnosno 0,3% više nego u prethodnoj godini, te je ostvaren suficit od 311 GWh. Kupci priključeni na prijenosnu mrežu preuzeli su 2.702 GWh ili 2% manje, a kupci na distributivnoj mreži 9.533 GWh, što je 0,6% više nego prethodne godine.

Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sustava u 2012. godini iznosilo je 2.143 MW, i manje je od historijskog maksimuma od 2.173 MW postignutog 31. prosinca 2010. godine u 18 sati.

Nastavljeni su pozitivni trendovi kada su u pitanju gubici električne energije na prijenosnoj i distributivnoj mreži. Prijenosni gubici su iznosili 308 GWh, odnosno 1,84% u odnosu na ukupnu energiju na prijenosnoj mreži i u absolutnom iznosu manji su za 16 GWh u odnosu na prethodnu godinu. Distributivni gubici su također smanjeni i iznosili su 1.188 GWh ili 12,5% u odnosu na bruto distributivnu potrošnju, što je najniža razina u prethodnih dvadeset godina.

Ukupno je izvezeno 1.569 GWh, što je smanjenje od 39,5% u odnosu na 2011. godinu. Ukupan uvoz iznosio je 1.245 GWh i veći je 13,5% od uvoza za 2011. godinu. Registrirani tranzit električne energije preko prijenosne mreže BiH iznosio je 2.111 GWh, što je smanjenje od 9,6% u odnosu na prethodnu godinu.

Maloprodajno tržište električnom energijom u BiH i dalje karakterizira dominacija elektroprivreda koje tradicionalno opskrbljuju 1.475.934 kupaca, svaka na svom (*de facto* ali ne i *de iure*) ekskluzivnom geografskom području.

Izyješće o radu DERK-a u 2012. godini omogućava pregled ciljeva više programa i projekata raznih institucija a osobito Europske komisije i Energetske zajednice, koji podupiru realizaciju obveza energetskog sektora BiH.

Revizijsko izješće za još jednu poslovnu godinu ukazuje da DERK racionalno raspolaže svojim sredstvima, na tragu preporuka i zahtjeva nadležnih radnih tijela i oba doma Parlamentarne skupštine BiH, objektivno i istinito prikazujući njihov utrošak i stanje.

2. SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE

Državnu regulatornu komisiju za električnu energiju utemeljila je Parlamentarna skupština BiH donošenjem Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH i imenovanjem članova Komisije.

Članovi Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine su:

- Mirsad Salkić, sa drugim mandatom od 5 godina (od 30. prosinca 2009. do 29. prosinca 2014. godine), i
- Nikola Pejić, sa mandatom od 5 godina (od 25. rujna 2007. do 24. rujna 2012. godine).

Član Komisije iz Republike Srpske je

- Milorad Tuševljak, sa mandatom od 5 godina (od 10. kolovoza 2011. do 9. kolovoza 2016. godine).

Uočljivo je da je 24. rujna 2012. godine istekao prvi petogodišnji mandat jednom članu Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine. Imajući u vidu da je Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH definirano da Komisija radi u punom sastavu i da odluke donosi konsenzusom, a uvažavajući dosadašnju praksu, Nikola Pejić nastavlja obnašati funkciju člana Komisije do završetka procedure za imenovanje-reimenovanje jednog člana Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine.¹

Od uspostave Državne regulatorne komisije za električnu energiju njeni se članovi na jednakopravnoj osnovi rotiraju na funkciji predsjedatelja svake godine. Ovu funkciju do 30. lipnja 2012. godine obavljao je Nikola Pejić. Milorad Tuševljak aktualni je predsjedatelj Komisije do 30. lipnja 2013. godine, nakon čega će ga na toj funkciji zamijeniti Mirsad Salkić.

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju organiziran je u četiri sektora:

- Sektor za tarife i tržišta,
- Sektor za licence i tehničke poslove,
- Sektor za pravne poslove,
- Sektor za financijsko-administrativne poslove.

¹ U vrijeme izrade ovog izvješća postupak izbora jednog člana Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine nalazi se u proceduri u Vladi ovog entiteta. Nakon što prijedlog Vlade potvrđi Parlament Federacije BiH, nominacija se dostavlja Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, koje predlaže imenovanje Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

Korištenjem raznovrsnih oblika nadgradnje znanja i iskustva, odnosno jačanjem svojih stručnih kapaciteta DERTK prati zahtjeve regulatorne prakse. Nova znanja se stječu na različitim strukovnim savjetovanjima, konferencijama i tematskim seminarima, u zemlji i inozemstvu, kao i učenjem na daljinu (eng. *distance e-learning*), koje postaje sve dominantije u praksi Komisije. Stalan doprinos stručnom usavršavanju predstavljaju stručne radionice u organizaciji Tajništva Energetske zajednice, obrazovni programi Regionalne asocijacije energetskih regulatora (ERRA) i Škole regulacije u Firenci (FSR), te seminari Direkcije za europske integracije, koji su u funkciji pristupanja i integracije Bosne i Hercegovine u Europsku uniju.

Svoj doprinos edukaciji u sektoru energije i u 2012. godini dala je i Agencija za međunarodnu suradnju SAD (USAID), kroz projekt *Asistencija regulativi i reformi energetskog sektora (REAP)* u okviru kojeg su koncem godine održani Seminar o tržišnim procesima u elektroenergetskom sektoru i Seminar o analizi dijagrama opterećenja. Na seminarima su, osim predstavnika regulatornih komisija, prisustvovali predstavnici svih ključnih institucija elektroenergetskog sektora u BiH, uključujući nadležno državno i entitetska ministarstva, Vladu Brčko Distrikta BiH, sve tri elektroprivrede i Komunalno Brčko, Neovisnog operatora sustava BiH i Elektroprijenosu BiH.

Osobit doprinos razmjeni stručnih znanja u 2012. godini predstavljaju dva stručna savjetovanja u čijoj je organizaciji sudjelovala Parlamentarna skupština BiH, a na kojima su predstavnici DERK-a imali zapažena izlaganja:

- “Okvir, koristi i troškovi obnovljivih izvora energije na zapadnom Balkanu” – regionalni simpozij koji je organizirala Zajednička komisija za ekonomske reforme i razvoj oba doma PS BiH u suradnji sa fondacijom Konrad Adenauer,
 - “Neovisna i regulatorna tijela u Bosni i Hercegovini” – stručno savjetovanje koje su organizirale ustavnopravne komisije oba doma PS BiH, uz podršku Misije OSCE u BiH i USAID-ovog *Projekta jačanja Parlamentarne skupštine BiH*.

DERK će i dalje razvijati ljudske potencijale kroz već afirmirane ali i kroz nove metode obuke, te upotrebu suvremene tehničke opreme. Opravданost ovakvog opredjeljenja potvrđuju do sada stećena profesionalna znanja i iskustva iz regulatorne prakse, koje osoblje sa uznapredovanim informatičkim, komunikacijskim i prezentacijskim vještinama sve uspješnije izlaže i na regionalnim međunarodnim strukovnim skupovima.

Izvješće o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju u 2011. godini, razmatrano je i usvojeno na sjednicama oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine,

- na 27. sjednici Predstavničkog doma održanoj 10. svibnja 2012. godine, većinom glasova prisutnih, uz jedan glas protiv i jedan uzdržan,

- i na 15. sjednici Doma naroda održanoj 15. svibnja 2012. godine, jednoglasno.

Pored stručnog usavršavanja svojih uposlenika, DERK je, na adekvatan način, informirao i prenosio iskustva iz regulatorne prakse uposlenicima reguliranih kompanija, a sudjelovao je i u stručnom usavršavanju osoblja drugih regulatornih tijela u regiji. DERK je također prepoznao potrebe i radio na pružanju kvalitetnih stručnih informacija o energetskom sektoru i njegovoј reformi, ne samo specijalistima iz sektora nego i općoj javnosti.

U radu DERK-a stvaraju se velike količine raznovrsne dokumentacije. Broj dokumenata i informacija u stalnom je porastu. Čuvanje, vrednovanje, izlučivanje i zaštitu registraturske građe DERK kao njen stvaratelj organizira pod stručnim nadzorom Arhiva Bosne i Hercegovine. Ovakva kooperacija omogućava da se ovi procesi odvijaju po strukovnim načelima, znanjima i preporukama i kroz uzjamno upoznavanje dviju institucija.

Tijekom 2012. godine Upravni inspektorat Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine izvršio je dva upravna inspekcijska nadzora u DERK-u, jedan po službenoj dužnosti, u primjeni propisa o načinu vođenja evidencija u oblasti rada i u organizaciji uredskog poslovanja, a drugi na zahtjev pojedinca da Upravni inspektorat obavi nadzor nad primjenom propisa o radu u pogledu prava uposlenika na obrazovanje i usavršavanje. Nadzori su okončani bez utvrđenih nepravilnosti i nedostataka u radu, odnosno bez povreda zakona ili bilo kojeg propisa čije izvršenje Upravni inspektorat nadzire.

U izvještajnom razdoblju samo je tehnički neispravna ili otpisana i funkcionalno zastarjela oprema zamjenjivana novom.

3. KLJUČNE AKTIVNOSTI

Tijekom 2012. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju održala je 19 redovitih sjednica, 35 internih sastanaka i organizirala 14 javnih rasprava, od čega je jedna imala formalni karakter.

U izvještajnom razdoblju Komisija je usvojila ili odobrila više dokumenata. Ovo izvješće predstavlja najznačajnije od njih koji su, u pravilu, usvajani kroz procese javnih rasprava.

Na redovitim sjednicama razmatraju se i utvrđuju akta iz regulatorne nadležnosti u skladu s zakonom propisanim ovlastima, a na internim sastancima se razmatraju pitanja i usvajaju akti organizacijsko-administrativne naravi.

U cilju pribavljanja komentara zainteresiranih osoba i javnosti na pravila i propise, ili bilo koji drugi dokument, DERK organizira opću raspravu. U cilju rješavanja tehničkih pitanja u tijeku postupka i obrade proceduralnih ili suštinskih pitanja, održava se tehnička rasprava. U cilju utvrđivanja odlučujućih činjenica na osnovi kojih bi DERK mogao riješiti spor ili određene zahtjeve, održava se formalna rasprava.

Redovite sjednice i sve vrste javnih rasprava su otvorene za javnost.

Otvorenost prema javnosti kroz konzultacije i komunikaciju sa svim zainteresiranim članovima stručne ali i šire javnosti temeljna je orientacija Komisije koja pomaže provjeri ispravnosti predloženih rješenja prije njihovog konačnog usvajanja. Praksu uzajamne razmjene pribavljenih komentara javnosti, u istim ili sličnim postupcima, primjenjuju sva tri regulatorna tijela za električnu energiju u Bosni i Hercegovini.

3.1 Pravila DERK-a

Pravilnik o dopunama Pravilnika o priključku

Pravilnik o priključku propisuje procedure za priključak novih objekata proizvođača ili kupaca na prijenosnu mrežu naponskih razina 400, 220 i 110 kV, priključak objekata na srednjonaponsku razinu 35, 20, 10 i 6 kV u trafostanicama 110/x kV Elektroprijenos BiH, kao i procedure u slučaju povećanja instalirane snage priključka, dogradnje ili rekonstrukcije postojećih objekata.

Problematika izgradnje i priključenja vjetroelektrana na prijenosni sustav je već dulje razdoblje prisutna u Bosni i Hercegovini. U okviru svojih ovlasti i DERK se uključio u njeno uređivanje, sa namjerom da svojim inicijativama potakne i pomogne bržu uspostavu nedostajućeg okvira za izgradnju i priključenje vjetroelektrana na elektroenergetski sustav BiH. U ispunjavanju ovog cilja uvažena su realna tehnička ograničenja u skladu s rezultatima studije "Analiza integracije vjetroelektrana u elektroenergetski sustav i tržišna pravila".

Pored studije, donošenju Pravilnika prethodilo je prihvatanje Procjene granične snage integracije vjetroelektrana za priključak na prijenosnu mrežu, kao i odobravanje Indikativnog plana razvoja proizvodnje.

Pravilnik o dopunama Pravilnika o priključku usvojen je u srpnju 2012. godine, nakon provedenog postupka, koji je uključio i opću javnu raspravu o prijedlogu dokumenta.

Pravilnik o licencama

Pravilnikom o licencama definiraju se uvjeti i kriteriji za izdavanje licenci Državne regulatorne komisije za električnu energiju, te procedure podnošenja zahtjeva, pregleda zahtjeva i dodjele, suspenzije i ukidanja licenci. Izrada novog Pravilnika o licencama (prethodni Pravilnik koji regulira ovu materiju donijet je u travnju 2005. godine) prevashodno je nastala iz potrebe realizacije proširenih ovlasti DERK-a i upotpunjavanja cjelevitosti regulatornog okvira u domeni proizvodnje, distribucije i opskrbe električnom energijom kupaca u Brčko Distriktu BiH, umjesto u istu svrhu primjenjivanih privremenih pravila.

Ujedno, iskorištena je prilika da se na osnovi dosadašnjih iskustava poveća ekspeditivnost samog procesa izdavanja licenci u slučajevima kada ne postoje sporna pitanja ili primjedbe javnosti, a da su pri tome zadržani svi mehanizmi transparentnosti postupka. Pravilnik je, u cilju praćenja jedinstvenog tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini, a na osnovi ovlasti u stvaranju i održavanju konkurentnog tržišta, ustanovio Registar trgovaca sa informacijama o svim licenciranim trgovcima električnom energijom u Bosni i Hercegovini.

Novi Pravilnik o licencama usvojen je u listopadu 2012. godine.

Odluka o određivanju obrazaca za podnošenje zahtjeva za izdavanje licenci

Novi Pravilnik o licencama pojednostavio je postupak izdavanja licenci, te promijenio i u značajnoj mjeri reducirao broj neophodnih dokumenata koji se podnose u postupku izdavanja licence. U istom cilju su prilagođeni i obrasci koje su podnositelji zahtjeva za dodjelu licence do sada koristili, ali i upotpunjeni novim za licenciranje reguliranih djelatnosti na području Brčko Distrikta BiH.

Odluka kojom je DERK propisao naziv, oblik i sadržaj devet obrazaca zahtjeva za izdavanje licenci u postupcima koje provodi donijeta je u studenom 2012. godine.

Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o određivanju obrazaca za dostavljanje podataka u tarifnom postupku

Kako bi na učinkovit način mogao provoditi regulaciju tarifa za distribuciju električne energije i tarifa za opskrbu nekvalificiranih kupaca električne energije na području Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, DERK je pristupio izradi dodatnih obrazaca koji trebaju omogućiti poduzeću "Komunalno

Brčko” da na jednostavan način u okviru tarifnog zahtjeva dostavlja sve potrebne podatke o elektrodistributivnoj djelatnosti i djelatnosti opskrbe nekvalificiranih kupaca.

Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o određivanju obrazaca za dostavljanje podataka u tarifnom postupku usvojena je u listopadu 2012. godine.

3.2 Dokumenta koja odobrava DERK

Indikativni plan razvoja proizvodnje za razdoblje 2013 – 2022. godina

Indikativni plan razvoja proizvodnje se izrađuje svake godine za desetogodišnje razdoblje. Svrha plana je informirati sadašnje i buduće korisnike elektroenergetskog sustava o potrebama i postojećim projektima izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Istodobno, ovaj plan koristi se i kao jedan od osnova za izradu *Dugoročnog plana prijenosne mreže u Bosni i Hercegovini*, koji se, obuhvatajući i problematiku novih prekograničnih vodova, također treba izrađivati svake godine pokrivači razdoblje od deset godina.

Temeljni cilj Indikativnog plana razvoja proizvodnje je analiza bilanci snage i energije na prijenosnoj mreži za sljedećih deset godina, prvenstveno za zadovoljenje domaćih potreba. Izrada ovog dokumenta je i u funkciji ispunjavanja obveza prema Europskoj mreži operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (eng. *European Network of Transmission System Operators for Electricity* – ENTSO-E). Neovisni operator sustava u BiH, kao i svi drugi operatori sustava udruženi u ENTSO-E, ima obvezu da dâ svoj doprinos u izradi *Europskog plana razvoja prijenosne mreže za sljedećih deset godina* (TYNDP) koji se, u skladu s Uredbom 714/2009/EC o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije, priprema svake druge godine.² U tom smislu, NOS BiH ima obvezu dostave planova razvoja elektroenergetskog sustava BiH koji su bazirani na potrošnji, proizvodnji koja uključuje i nove izvore, te planiranim pojačanjima interne prijenosne mreže i interkonektora. Navedene aktivnosti prepostavljaju i podrazumijevaju punu koordinaciju na regionalnoj razini uz analizu mogućih zagušenja na internoj mreži i prekograničnim vodovima.

Koristeći iskustvo u pripremi prethodnih šest indikativnih planova, NOS BiH je za izradu Indikativnog plana razvoja

² Prvi *Europski plan razvoja prijenosne mreže za sljedećih deset godina* ENTSO-E je objavio 5. srpnja 2012. godine, nakon dvogodišnjeg rada. Agencija za suradnju energetskih regulatora (ACER) svoj mišljenje o ovom TYNDP objavila je 5. rujna 2012. godine.

proizvodnje za razdoblje od 2013. do 2022. godine osigurao kvalitetne ulazne podatke, kojim se plan ne samo vremenski pomjerio za jednu godinu, već i ažurirao i poboljšao. U izradi Indikativnog plana korištena je studija "Analiza integracije vjetroelektrana u elektroenergetski sustav i tržišna pravila" koja je omogućila donošenje odgovarajućih prijedloga i zaključaka u vezi dinamičkog plana izgradnje vjetroelektrana u BiH. Prethodno obavljena javna rasprava o Indikativnom planu potvrdila je date prognoze potrošnje, novih proizvodnih kapaciteta i bilanci snage i energije na prijenosnoj mreži.

Analizirajući realizaciju prethodnih Indikativnih planova može se zaključiti da su bili vrlo ambiciozni u pogledu izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Međutim, u proteklom razdoblju nije počela izgradnja niti jednog novog proizvodnog kapaciteta sa planiranom dinamikom.

Bilance snage i energije za sljedećih deset godina upućuju na neophodnost da se što prije počne sa realizacijom planirane dinamike izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Ukoliko dođe do daljeg prolongiranja rokova puštanja u pogon novih proizvodnih kapaciteta, realna je mogućnost da Bosna i Hercegovina bude suočena sa nedostajućom proizvodnjom u odnosu na ukupnu potrošnju električne energije u BiH.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je u svibnju 2012. godine donijela Odluku o odobrenju Indikativnog plana razvoja proizvodnje za razdoblje 2013 – 2022. godine. Odluka je, u skladu s izmijenjenom dinamikom utvrđivanja i odobravanja Indikativnog plana definiranom u Mrežnom kodeksu, donesena tri mjeseca ranije u odnosu na praksu iz prethodnih godina, u cilju blagodobnog osiguranja neophodnih podataka za dalje aktivnosti na planiranju razvoja, a osobito utvrđivanja *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže* za sljedeće desetogodišnje razdoblje.

Zaključak o prihvatanju "Procjene granične snage integracije vjetroelektrana za priključak na prijenosnu mrežu"

Značaj klimatskih promjena, problematika stakleničkih gasova i globalno zagrijavanje nameću potrebu većeg korištenja obnovljivih izvora električne energije. Međutim, integraciju obnovljivih izvora u elektroenergetski sustav u velikoj mjeri prate problemi koje nose tzv. neupravljeni izvori, među kojima se osobito ističu vjetroelektrane. Zbog naravi njihovog rada one negativno utječu na regulacijske performanse sustava, pa je neophodno osigurati povećanu sekundarnu pričuvu kako bi se kompenzirale neželjene varijacije snage uzrokovane promjenljivim intenzitetom vjetra.

Uvažavajući broj prisutnih zahtjeva za izgradnju vjetroelektrana i ograničenja zbog regulacijskih mogućnosti elektroenergetskog

sustava BiH, DERK je u suradnji sa NOS-om BiH inicirao izradu studije "Analiza integracije vjetroelektrana u elektroenergetski sustav i tržišna pravila". Polazeći od nalaza studije, NOS BiH je pripremio, a DERK zaključkom iz travnja 2012. godine, prihvatio dokument *Procjena granične snage integracije vjetroelektrana za priključak na prijenosnu mrežu*. Prema ovom dokumentu za priključak na prijenosnu mrežu BiH može se odobriti iznos instalirane snage vjetroelektrana do 350 MW do 2019. godine.

Prihvaćeni dokument je potaknuo provedbu dodatnih aktivnosti nadležnih tijela na deblokiranju zastoja u postupcima izdavanja neophodnih dozvola potencijalnim investitorima za izgradnju i priključenje vjetroelektrana u BiH.

Za očekivati je da će Odluka Ministarskog vijeća Energetske zajednice iz listopada 2012. godine o uključenju nove Direktive 2009/28/EC o promociji korištenja energije iz obnovljivih izvora u pravnoj stečevini Energetske zajednice, njena transpozicija u domaći zakonski okvir kao i implementacija u praksi, dati novi podstrek korištenju energije iz obnovljivih izvora u Bosni i Hercegovini.

Aktivnosti u vezi odobravanja novih Tržišnih pravila

Tržišnim pravilima uređuju se odnosi između NOS-a BiH i licenciranih sudionika na tržištu električne energije. Pravila definiraju sudionike i opseg njihovih aktivnosti, kao i komercijalne odnose na elektroenergetskom tržištu. Tržišnim pravilima se definira i način na koji NOS BiH izvršava svoje obveze, a koje se odnose na upravljanje i rad mehanizma za balansiranje, upravljanje sporazumima za nabavu pomoćnih usluga, osiguranje podataka za poravnanje energetskih transakcija (komercijalna mjerena), kontrolu, praćenje i kompenzacije neželjenih odstupanja sa vanjskim kontrolnim zonama, ispostavu računa za pomoćne usluge i balansiranje i dr.

Prva Tržišna pravila pripremljena su i odobrena 2006. godine. S obzirom na regionalne promjene u oblasti koju reguliraju ova pravila, pokrenut je postupak pripreme novih Tržišnih pravila. U tu svrhu su pribavljeni i komentari odgovarajućeg Tehničkog komiteta. Tržišna pravila su iznimno zahtjevan tehnički dokument koji uključuje temeljni koncept redizajniranja tržišta, zakonodavno-pravni regulatorni okvir uređenja tržišta, tehničke preduvjete za funkcioniranje tržišta i navodi niz procedura kojima treba urediti tehničke i komercijalne odnose među sudionicima na tržištu. Prijedlog Tržišnih pravila dostavljen DERK-u u svibnju 2012. godine, nije odobren.

3.3 Postupci izdavanja licenci

Tijekom 2012. godine DERK je izdao jedanaest licenci za različite djelatnosti u elektroenergetskom sektoru, a u vrijeme izrade ovog Izvješća, intenzivno radi na rješavanju još šest podnijetih zahtjeva.

Zbog isteka roka važenja prethodno izdanih *privremenih* dvogodišnjih licenci provedeni su postupci i izdane *nove* licence sa razdobljem važenja od pet godina, u djelatnosti međunarodne trgovine vlasnicima dosadašnjih privremenih licenci:

- “Repower Adria” d.o.o. Sarajevo (siječanj 2012.), i
- “HSE BH” d.o.o. Sarajevo (listopad 2012.).

Također, licence na razdoblje važenja od pet godina obnovila su i tri elektroprivredna poduzeća:

- MH “Elektroprivreda Republike Srpske” Matično poduzeće, a.d. Trebinje (prosinac 2012.),
- JP “Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne” d.d. Mostar (prosinac 2012.), i
- JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d. Sarajevo (prosinac 2012.).

Privremene licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom su također dodijeljene i subjektima koji se prvi put pojavljuju sa zahtjevima:

- ČEZ BiH d.o.o. Sarajevo (veljača 2012.),
- “KTG Zenica” d.o.o. Zenica (travanj 2012.),
- “COMSAR ENERGY TRADING” d.o.o. Banja Luka (lipanj 2012.),
- EL-EN SOLUTIONS d.o.o. Banja Luka (listopad 2012.), i
- Axpo BH d.o.o. Sarajevo (studen 2012.).

Licencu za obavljanje djelatnosti neovisnog operatora sustava obnovio je i “Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini” Sarajevo, na razdoblje važenja od sedam godina.

U tijeku su postupci na obradi zahtjeva za izdavanje licenci:

- za međunarodnu trgovinu: “PETROL BH OIL COMPANY” d.o.o. Sarajevo, “ENERGY FINANCING TEAM” d.o.o. Trebinje i PROFECTIO ENERGIJA d.o.o. Široki Brijeg,
- za obavljanje djelatnosti prijenosa električne energije: “Elektroprijenos Bosne i Hercegovine”, a.d. Banja Luka,
- za obavljanje djelatnosti distribucije električne energije u Brčko Distriktu BiH: JP “Komunalno Brčko” d.o.o. Brčko Distrikt BiH, i

- za obavljanje djelatnosti opskrbe električnom energijom nekvalificiranih kupaca u Brčko Distriktu BiH: JP “Komunalno Brčko” d.o.o. Brčko Distrikt BiH.

Kao vlasnici licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom, registrirani su i EZPADA d.o.o. Čapljina, “GEN-I” d.o.o. Sarajevo, “Rudnap” d.o.o. Banja Luka, “Interenergo” d.o.o. Sarajevo, “KORLEA” d.o.o. Mostar, “Alpiq Energija BH” d.o.o. Sarajevo, te “ALUMINIJ” d.d. Mostar i “B.S.I.” d.o.o. Jajce (uvoz električne energije za vlastite potrebe).

“Elektroprijenos Bosne i Hercegovine” a.d. Banja Luka je svake godine pa i ove u odnosu na stanje prethodne godine ažurirao i prijavljivao promjene u Pregledima objekata koje koristi u obavljanju djelatnosti prijenosa električne energije, kao i u Pregledima dalekovoda koji nisu u vlasništvu Elektroprijenosa BiH i nisu u funkciji prijenosa električne energije u BiH, o čemu je DERK u travnju 2012. godine donio odgovarajuće zaključke.

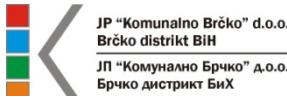
3.4 Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata

Tijekom godine DERK prati usklađenost djelovanja licenciranih subjekata sa propisanim uvjetima korištenja licenci, prije svega nadzorom reguliranih djelatnosti koje obavljaju NOS BiH, Elektroprijenos BiH i JP “Komunalno Brčko”. Praćenje aktivnosti vrši se analizom redovitih i izvanrednih izvješća koje podnose svi licencirani subjekti, kao i putem posjeta vlasnicima licenci, sa ili bez najave. Vlasnici licenci podnose godišnja, polugodišnja, mjeseca i dnevna izvješća o pojedinim aktivnostima, kako onim finansijske, tako i tehničke i organizacijske naravi. Također, dostupna su i izvješća vlasnika licenci o izvanrednim pogonskim događajima u sustavu.

Posjete stručnog osoblja DERK-a reguliranim subjektima omogućavaju neposredan uvid u njihove dokumente i aktivnosti, kao i izvođenje kompleksnijih analiza rada i finansijske pozicije subjekata sa stanovišta primjene odobrenih tarifa.

U skladu s donešenim zaključcima obavljene su posjete reguliranim subjektima u funkciji regulatornog nadzora, i to:

- JP “Komunalnom Brčko”,
- “Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini”, i
- “Elektroprijenos Bosne i Hercegovine”

Prva posjeta u funkciji regulatornog nadzora vlasniku privremene licence za obavljanje djelatnosti distribucije i opskrbe električnom energijom JP “Komunalno Brčko” obavljena je u lipnju 2012. godine. Tom prigodom vlasniku

licence je osobito naglašena neophodnost ispunjavanja obveza koje se odnose na računovodstveno razdvajanje djelatnosti koje nisu u vezi s elektroenergetski sektorom, te obveza da se svi prihodi po osnovi rada Radne jedinice *Elektrodistribucija* adekvatno evidentiraju, odvojeno od prihoda koje poduzeće ostvaruje svojim drugim djelatnostima (proizvodnja i distribucija vode, održavanje i uređenje javnih površina, te prikupljanje, odvoz i deponiranje komunalnog otpada). Naglašena je obveza reguliranja vlasničkih odnosa nad temeljnim sredstvima u funkciji distribucije i opskrbe električnom energijom, a rješavanje ovog pitanja zatraženo je i od Vlade Brčko Distrikta BiH. Vlasniku licence je sugerirano donošenje dugoročnog plana investicija koji bi sadržavao i način osiguranja neophodnih finansijskih sredstava. Regulirani subjekt je upozoren zbog uočenog značajnog povećanja troškova radne snage. Ovi troškovi, koji su drugi po veličini u ukupnoj strukturi troškova poduzeća, bit će u fokusu regulatornog nadzora i u sljedećem razdoblju. Komunalnom Brčko je naloženo da evidenciju pokazatelja kontinuiteta isporuke i komercijalne kvalitete vodi u skladu s *Općim uvjetima za isporuku i opskrbu električnom energijom Brčko Distrikta BiH*.

Posjete Elektroprijenosu BiH i NOS-u BiH u funkciji regulatornog nadzora obavljene su u rujnu 2012. godine. Nakon analize izvješća i prikupljene dokumentacije doneseni su odgovarajući zaključci.

Od članova Uprave i Upravnog odbora NOS-a BiH je zatraženo da se striktno pridržavaju okvira odobrenih troškova, te da poduzmu sve potrebne mjere za unapređenje upravljanja troškovima i rashodima kompanije, a osobito troškovima radne snage. NOS-u BiH je naloženo i da dostavi detaljne informacije o načinu osiguranja prekograničnih prijenosnih kapaciteta u određenim slučajevima, informaciju o proceduri za pomoćne usluge, dostavljanje mjesecnih izvješća o radu *Projektne kompanije Ureda za koordinirane aukcije jugoistočne Europe*. NOS BiH je zadužen da u suradnji sa elektroprivredama smanji neželjena odstupanja u ENTSO-E kontrolnom bloku u kojem participiraju Slovenija, Hrvatska i Bosna i Hercegovina (SHB blok).

Elektroprijenosu BiH je naloženo da bez odlaganja provede aktivnosti na donošenju Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže i Godišnjeg plana investicija, kao i dostavi informaciju o aktivnostima poduzetim na oročavanju dijela gotovinskih sredstava, o provedbi investicijskih aktivnosti u situaciji kada ne postoje odobreni planovi razvoja. Po zaključcima obavljenog

regulatornog nadzora, Elektroprijenos BiH treba završiti aktivnosti na usvajanju svojih dokumenata potrebnih za primjenu Pravilnika o priklučku, sačiniti potpunu i sveobuhvatnu analizu određenih pogonskih događaja, konstantno unapređivati kvalitetu opskrbe, te NOS-u BiH osigurati pristup daljinskom očitanju brojila i sa onih lokacija sa kojih to dosada nije bilo omogućeno.

I 2012. godina je bila godina u kojoj se funkciranje Kompanije odvijalo uz brojne probleme. Početkom godine, na izvanredno održanoj Skupštini akcionara/dioničara, dogovorena opća načela o investiranju u prijenosnu mrežu, o broju i strukturi uposlenih u Kompaniji, o načinu donošenja odluka Uprave i Upravnog odbora Kompanije, o vođenju politike Kompanije, o pitanju revizije Statuta i drugih internih akata Kompanije, te o pitanju izbora rukovodećih ljudi u Upravi i Upravnom odboru Kompanije, trebalo je da doprinesu etapnom prevazilaženju evidentnih problema. Zbog neslaganja između članova, kako Uprave tako i Upravnog odbora, niti jedan od zaključaka Skupštine akcionara/dioničara nije proveden u praksi.

Još jednom je DERK imao razloge da zabrinutost stanjem i blokadama u radu Kompanije ponovi i potencira Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH – kreatoru politike u pogledu elektroprijenosnog sustava u Bosni i Hercegovini, kao i entitetskim vladama – vlasnicima, odnosno članovima Skupštine akcionara/dioničara Elektroprijenos BiH.

3.5 Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sustava

Elektroenergetski sustav BiH je u tijeku godine radio stabilno sa iznimkom veljače kada su se pojavili značajni problemi uslijed vremenskih neprilika. Naime, zbog iznimno obilnih snježnih padavina popraćenih veoma niskim temperaturama dolazilo je do većeg broja kvarova na prijenosnoj mreži.

Podaci o neisporučenoj električnoj energiji (ENS) uslijed neplaniranih prekida opskrbe (ENS_{nepl}), kao i neisporučenoj električnoj energiji uslijed planiranih prekida (ENS_{pl}) u EES BiH za razdoblje od 2009. do 2012. godine dati su u tabeli 1. Sudjelovanje veljače u parametru ENS_{nepl} (ukupna neisporučena energija uslijed kvara) za 2012. godinu iznosi 72% od ukupnog godišnjeg iznosa parametra ENS_{nepl} .

Tabela 1. Neisporučena električna energija uslijed zastoja na prijenosnoj mreži

	2008		2009		2010		2011		2012	
	MWh	min
ENS _{nep}	1.526,60	17.642	1.570,86	17.683	1.340,79	22.865	906,80	14.593	2.499,08	110.506
ENS _{pl}	2.991,66	40.241	2.252,23	35.225	2.042,28	33.842	2.106,92	36.032	1.081,15	47.807
<i>Ukupno</i>	4.518,26	57.883	3.823,09	52.908	3.383,07	56.707	3.013,72	50.625	3.580,23	158.313

Tabela 2: Prosječno vrijeme prekida na VN prijenosnoj mreži po mjesecima (min)

mjesec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
AIT ₂₀₁₁	0,7698	0,6631	1,9833	10,9127	8,3742	10,6196	13,6533	4,2118	17,9519	15,3561	5,7561	6,4662
AIT ₂₀₁₂	1,7559	66,6730	0,9586	10,4317	11,5640	5,8708	5,6832	4,4618	13,2911	11,3357	12,6825	3,4717

Problemi u radu elektroprijenosnog sustava tijekom veljače 2012. godine lako su uočljivi u tabeli 2, koja sadrži podatke o kontinuitetu napajanja, odnosno prosječno trajanje prekida na visokonaponskoj prijenosnoj mreži AIT (eng. *Average Interrupted Time*).

Uzimajući u obzir opseg i vrstu kvarova kao i vremenske okolnosti u kojima su kvarovi otklanjani, Elektroprijenos BiH je na kvalitetan način odgovorio izazovima koje su donijeli iznimno nepovoljni vremenski uvjeti. U uvjetima poremećene sigurnosti rada sustava i sigurnosti opskrbe, funkcioniranje CHE Čapljina u crpnom i proizvodnom režimu dalo je iznimian doprinos očuvanju tehničke stabilnosti. U 2012. godini CHE Čapljina je sa prijenosne mreže preuzela 67,26 GWh, a predala 288 GWh.

Pored toga, radi opće sigurnosti i gašenja velikih šumskih požara širom BiH tijekom ljetnih mjeseci, bila su neophodna isključenja pojedinih dalekovoda, koja su imala minimalne posljedice na isporuku električne energije krajnjim kupcima.

Tijekom godine dešavalo se nekoliko ispada koji su mogli rezultirati značajnjim ugrožavanjem stabilnosti rada elektroenergetskog sustava BiH. Najznačajniji događaj ove vrste zabilježen je 26. kolovoza 2012. godine, kada je došlo do istodobnog ispada nekoliko dalekovoda na naponskoj razini 400 kV i 220 kV, transformatora 400/x kV, kao i većeg broja trafostanica na 110 kV naponskoj razini. Elektroprijenos BiH i NOS BiH su osobito analizirali i ovaj kvar, i poduzeli potrebne aktivnosti kako bi se preduprijeđile ovakve i slične pojave u sustavu.

U elektroenergetskom sustavu BiH, tijekom cijele 2012. godine su registrirani naponi iznad dopuštenih vrijednosti, prvenstveno na 400 kV mreži, a zatim i na 220 kV mreži. Naponi na 110 kV mreži su bili u okviru dopuštenih granica prvenstveno

zahvaljujući uspješnoj regulaciji transformatora 110/x kV pod opterećenjem.

Temeljni uzrok nastanka i trajanja previsokih napona su slabo opterećeni 400 kV dalekovodi, kako ističe studija "Tehnoekonomski aspekti regulacije napona kao pomoćne (sustavne) usluge – identifikacija i sanacija nedopuštenih napona na prijenosnoj mreži BiH". Pojava previsokih napona može za posljedicu imati skraćenje radnog vijeka opreme i postrojenja čime se povećavaju troškovi održavanja, a u nekim slučajevima i investicijski troškovi. Navedena studija daje pregled mogućih rješenja, te je potrebno nastaviti aktivnosti kako bi se preduprijedili negativni efekti pojave visokih napona na prijenosnoj mreži.

Stanje prijenosne mreže u tijeku 2012. godine ostalo je nepromijenjeno u odnosu na prethodnu godinu, jer novi dalekovodi ili transformatori nisu puštani u pogon.

Ukratko, može se konstatirati da je sustav odgovorio brojnim zahtjevima, odnosno da je svim korisnicima sustava omogućen funkcionalan rad prema definiranim standardima kvalitete, a proizvođačima realizacija planirane bilance proizvodnje.

Kvaliteta rada elektroenergetskog sustava prati se analizom podataka Elektroprijenos BiH o tehničkim aspektima rada prijenosnog sustava, koji se pored pokazatelja kontinuiteta

Tabela 3: SAIFI i SAIDI pokazatelji za prijenosnu mrežu

		2008	2009	2010	2011	2012
SAIFI	Planirani zastoji	2,49	1,89	2,06	0,90	0,87
	Neplanirani zastoji	1,58	1,73	1,00	0,94	1,16
	<i>Ukupno</i>	4,07	3,62	3,06	1,84	2,03
SAIDI	Planirani zastoji (min/kupcu)	503,58	324,46	213,07	142,69	146,62
	Neplanirani zastoji (min/kupcu)	103,03	77,14	94,17	52,00	142,24
	<i>Ukupno (min/kupcu)</i>	606,60	401,6	307,24	194,69	288,87

Tabela 4: SAIFI i SAIDI pokazatelji za prijenosnu mrežu uključujući i ispade SN odvoda uzrokovanih zastojima u distributivnoj mreži

		2008	2009	2010	2011	2012
SAIFI	Planirani zastoji	6,18	6,16	7,08	4,93	4,27
	Neplanirani zastoji	11,99	11,85	10,04	9,07	8,53
	<i>Ukupno</i>	18,17	18,01	17,12	14,00	12,80
SAIDI	Planirani zastoji (min/kupcu)	847,61	810,02	533,78	516,17	393,93
	Neplanirani zastoji (min/kupcu)	877,17	661,66	742,87	459,32	729,96
	<i>Ukupno (min/kupcu)</i>	1.724,78	1.471,68	1.276,65	975,49	1.123,90

napajanja potrošača ENS i AIT iskazuju i pokazateljima SAIFI i SAIDI.

Pokazatelji tipa SAIFI i SAIDI se dobivaju praćenjem broja i trajanja zastoja u Elektroprijenosovim objektima, koji su za posljedicu imali prekid opskrbe kupaca izravno priključenih na prijenosnu mrežu i/ili beznaponsko stanje srednjonaponskih odvoda u trajanju duljem od tri minute.

U tabelama 3 i 4 prezentirani su pokazatelji tipa SAIFI i SAIDI za prethodnih pet godina. Tabela 3 uzima u obzir samo zastoje uzrokovane dešavanjima na mreži u nadležnosti Elektroprijenos BiH, a tabela 4 i zastoje SN odvoda u Elektroprijenosovim trafo stanicama uzrokovanih dešavanjima u distributivnoj mreži. Pokazatelji su znatno nepovoljniji u tabeli 4, s obzirom na razgranatost i veličinu distributivne mreže koja je u praksi češće podložna različitim vrstama kvarova.

SAIFI (eng. System Average Interruption Frequency Index) označava prosječan broj prekida napajanja po kupcu tijekom godine

SAIDI (eng. System Average Interruption Duration Index) označava prosječno trajanje prekida napajanja u minutama po kupcu tijekom godine

ENS (eng. Energy Not Supplied) – neisporučena električna energija

3.6 Postupci određivanja tarifa

Postupci određivanja tarifa za usluge prijenosa električne energije i tarifa za rad neovisnog operatora sustava okončani u 2012. godini

Postupak određivanja tarifa za usluge prijenosa električne energije pokrenut je na inicijativu DERK-a u studenom 2011. godine, a okončan je donošenjem odluke o tarifi u travnju 2012. godine. Značaj donošenja ove odluke ogleda se u primjeni novog koncepta tarifiranja usluga prijenosa prema izmijenjenjoj *Metodologiji za izradbu tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge – Prečišćeni tekst* (u daljem tekstu: *Tarifna metodologija*) nakon usklađivanja sa Uredbom 1228/2003/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. godine, o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije.

U suštini se ovaj propis odnosi na zabranu tarifiranja prijenosnih tijekova koji nastaju kao posljedica prekograničnih trgovackih transakcija, jer se ovi tijekovi tretiraju u okviru Mechanizma kompenzacije između operatora prijenosnog sustava (ITC mehanizam – eng. *Inter TSO Compensation*), što je detaljnije opisivano u ranijim godišnjim izvješćima o radu DERK-a. ITC mehanizam na mjesecnoj razini precizno razrađuje energetske i financijske aspekte prekograničnih tijekova i daje financijske pozicije za sve europske zemlje, odnosno operatore prijenosnog sustava.

Nova tarifa u osnovi je donijela sniženje cijena usluga prijenosa električne energije i smanjenje visine prihoda Elektroprijenos BiH, a što je u skladu s operativnim troškovima koje ova Kompanija ostvaruje u uvjetima smanjenih aktivnosti zbog

blokada u radu, povećanjem prihoda po drugim osnovima i snižavanjem planiranog iznosa dobiti čiju visinu određuje regulator.

Postupak određivanja tarifa za rad neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge pokrenut je na inicijativu reguliranog subjekta u studenom 2011. godine, a okončan donošenjem odgovarajuće odluke u travnju 2012. godine. I u ovom slučaju primijenjen je koncept tarifiranja usluga prema izmijenjenoj Tarifnoj metodologiji.

Uočava se da neovisni operator sustava ostvaruje stabilne rashode i pored izraženog rasta troškova iz osnova međunarodne suradnje, a koji se u najvećoj mjeri odnose na članarine u međunarodnim udrugama i rad u njihovim radnim grupama. Intenziviran rad na međunarodnom planu posljedica je sve većeg stupnja integracije europskih energetskih mreža i sustava.

Postupak određivanja tarifa za rad neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge pokrenut u 2012. godini

U skladu s zakonom propisanom obvezom da svake godine podnosi na uvid zahtjeve za prihode i rashode za sljedeću godinu, kao i troškove koje namjerava zaračunati po svojim tarifama za rad sustava, NOS BiH je i u studenom 2012. godine podnio takav zahtjev u okviru kojeg je predložio i obrazložio planirane prihode, rashode i troškove za 2013. godinu.

Iako je za članove DERK-a zahtjev u cjelini bio prihvatljiv, zbog različitih stavova o visini pojedinih troškovnih kategorija, donošenje odluke je prolongirano. DERK planira da u okviru tarifnog postupka obavi dodatne analize, te da do konca siječnja 2013. godine odobri potreban prihod za rad regulirane kompanije i utvrdi tarifu.

Svjesna svih nedostataka postojećeg modela u pružanju pomoćnih usluga, Komisija je odlučila tijekom 2013. godine poduzeti aktivnosti koje će unaprijediti ovaj iznimno važan segment rada elektroenergetskog sustava i, do tada, produljiti primjenu ranije donijete Odluke o određivanju tarifa za pružanje pomoćnih usluga.

3.7 Tržište električne energije

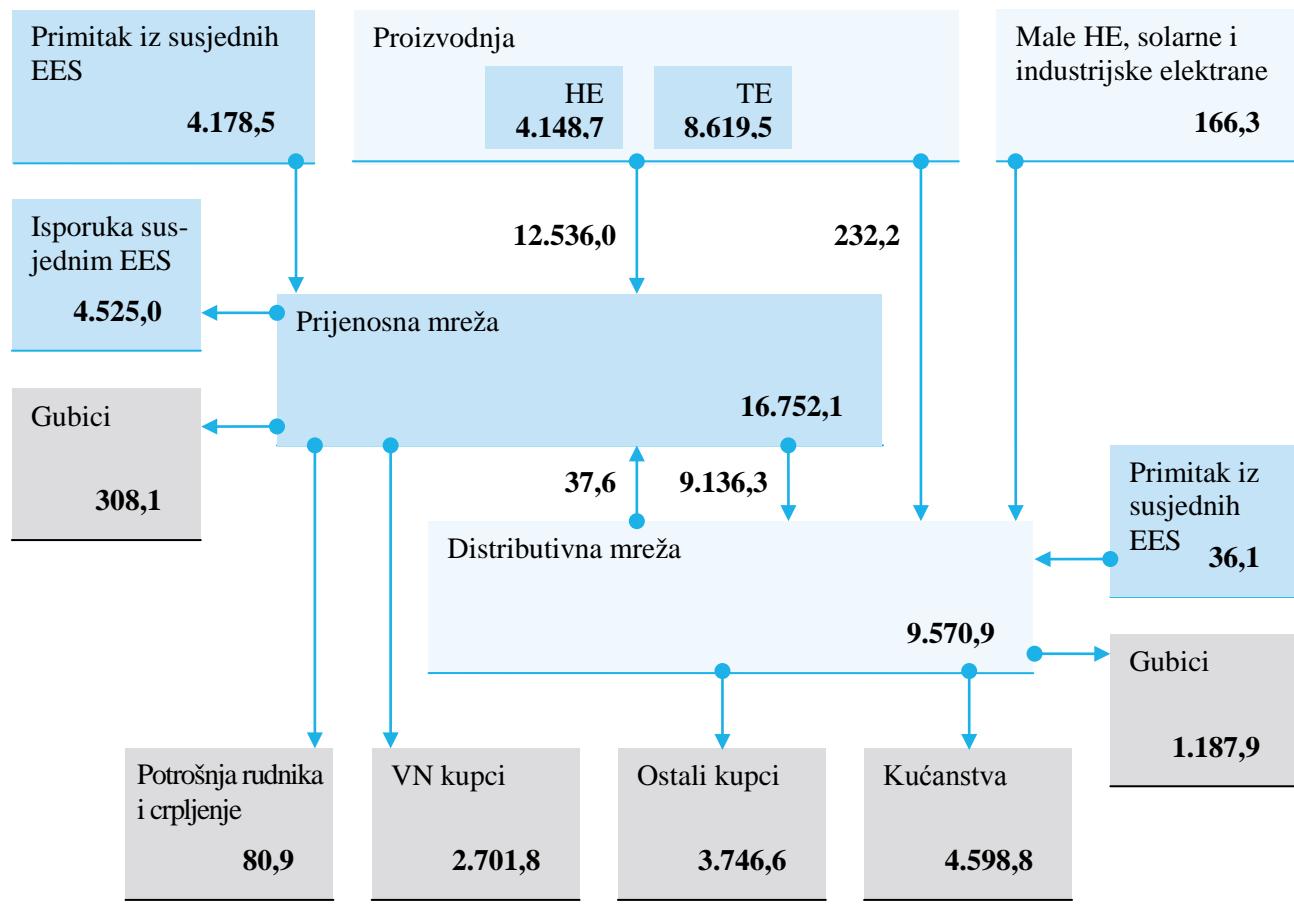
Energetski pokazatelji

Elektroenergetski sektor BiH tijekom 2012. godine funkcionirao je uz nepovoljne hidrološke uvjete koji su bili prisutni i u prethodnoj godini. Proizvodnja električne energije u hidroelektranama iznosila je svega 4.149 GWh, što je 4,1% manje nego 2011. godine. Proizvodnja termoelektrana iznosila je 8.620 GWh i smanjena je za 10,1% u odnosu na ostvarenje u prethodnoj godini, zbog niže raspoloživosti proizvodnih jedinica uzrokovane neplaniranim i planiranim zastojima (redoviti remonti, rekonstrukcije). Proizvodnja malih hidroelektrana i solarnih elektrana iznosila je 162,5 GWh, a industrijskih elektrana 3,8 GWh.

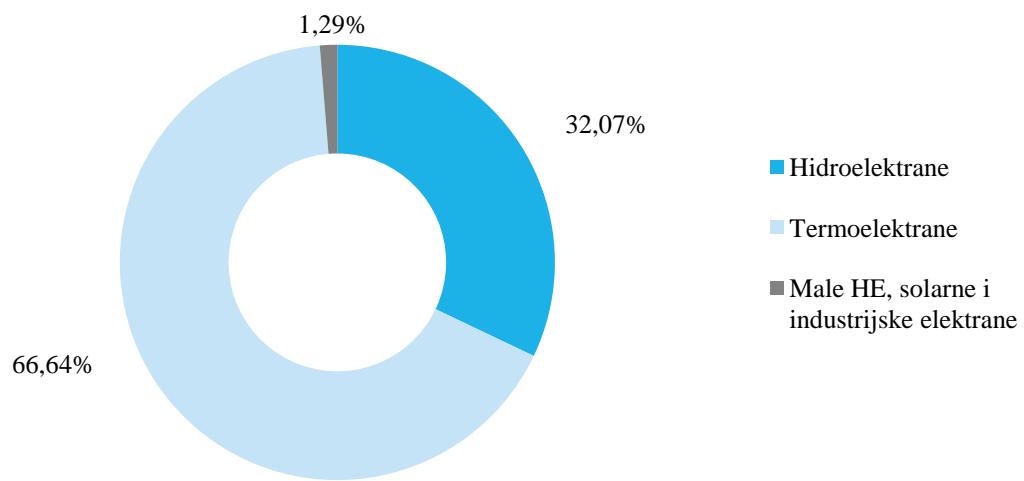
Tijekom 2012. godine počeo je rad prvih solarnih elektrana u Bosni i Hercegovini, uz ostvarenu proizvodnju od 261 MWh. Iako je zadnjih godina prisutna snažna ekspanzija u izgradnji obnovljivih izvora, njihova proizvodnja je još uvek skromna i u 2012. godini iznosila je 1,3% od ukupne proizvodnje.

Ukupna proizvodnja svih elektrana bila je 12.935 GWh, što je smanjenje od 7,9% u odnosu na 2011. godinu. U prethodnih

Slika 1. Ostvarene bilansne veličine u 2012. godini (GWh)

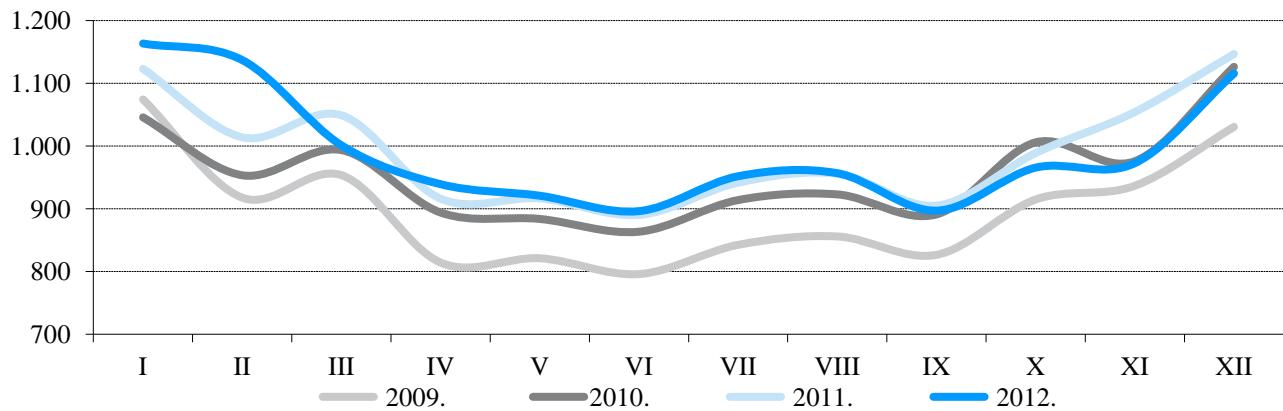
Slika 2. Struktura proizvodnje električne energije u BiH u 2012. godini

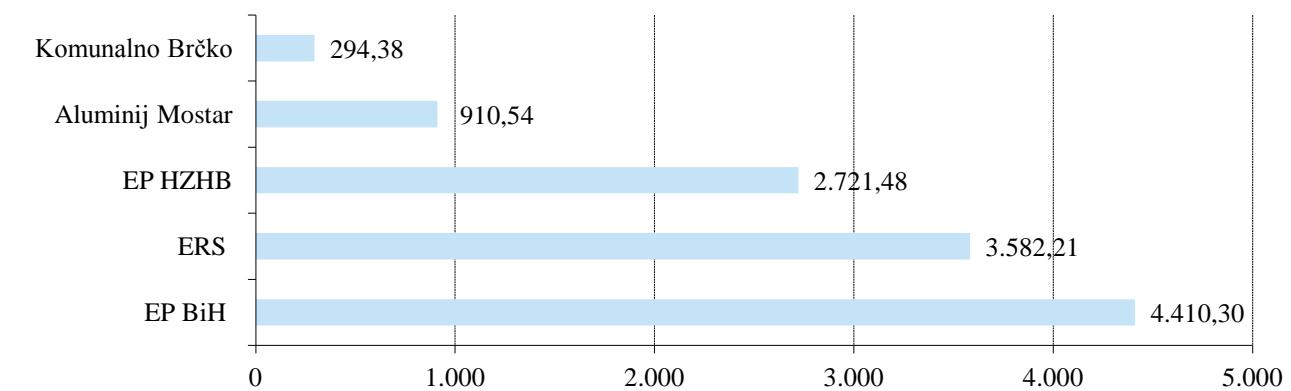
sedam godina manja proizvodnja od ove zabilježena je samo 2007. godine. Bilansne elektroenergetske veličine ostvarene u 2012. godini pregledno su prikazane na slici 1, a procentualno sudjelovanje, odnosno struktura proizvodnje na slici 2.

Povećanje ukupne potrošnje iznosilo je 0,3% pri čemu je potrošnja kupaca priključenih na mrežu prijenosa zabilježila pad

Slika 3. Energija preuzeta u BiH sa prijenosne mreže – mjesечni podaci (GWh)

Slika 4. Energija preuzeta sa prijenosne mreže u 2012. godini, po subjektima (GWh)

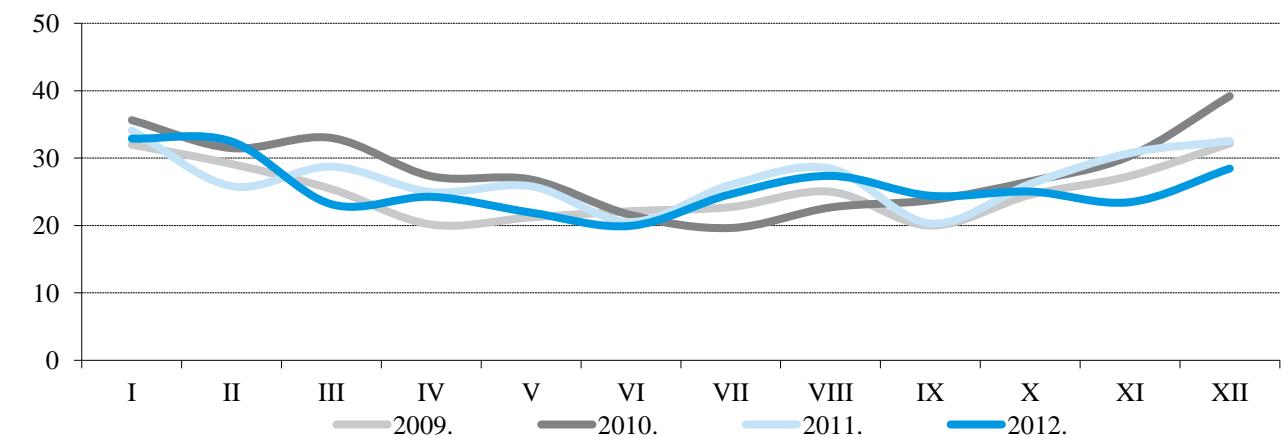

od 2%, dok je distributivna potrošnja povećana 0,6% u odnosu na prethodnu godinu.

Preuzimanje električne energije sa prijenosne mreže iznosilo je 11.919 GWh što je povećanje od 0,1% u odnosu na 2011. godinu. Podaci o energiji preuzetoj sa prijenosne mreže prikazani su na slici 3, po mjesecima, te na slici 4, po subjektima. Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sustava u 2012. godini iznosilo je 2.143 MW, a zabilježeno je 10. veljače 2012. godine u 19 sati. Ovim nije prevaziđeno maksimalno opterećenje od 2.173 MW koje predstavlja historijski rekord, a zabilježeno je 31. prosinca 2010. godine u 18 sati.

Nastavljaju se pozitivni trendovi kada su u pitanju gubici električne energije na prijenosnoj i distributivnoj mreži. Prijenosni gubici su iznosili 308 GWh, odnosno 1,84% u odnosu na ukupnu energiju na prijenosnoj mreži i u apsolutnom iznosu manji su za 4,9% u odnosu na prethodnu godinu, što je izravna posljedica smanjene proizvodnje i prekograničnih tijekova. Podaci o mjesecnim gubicima na mreži prijenosa prikazani su na slici 5. Distributivni gubici su također smanjeni i iznosili su 1.188 GWh ili 12,5% u odnosu na bruto distributivnu potrošnju, što je najniža razina u prethodnih dvadeset godina.

Slika 5. Mjesečni gubici na mreži prijenosa (GWh)

Tržište električne energije u regiji

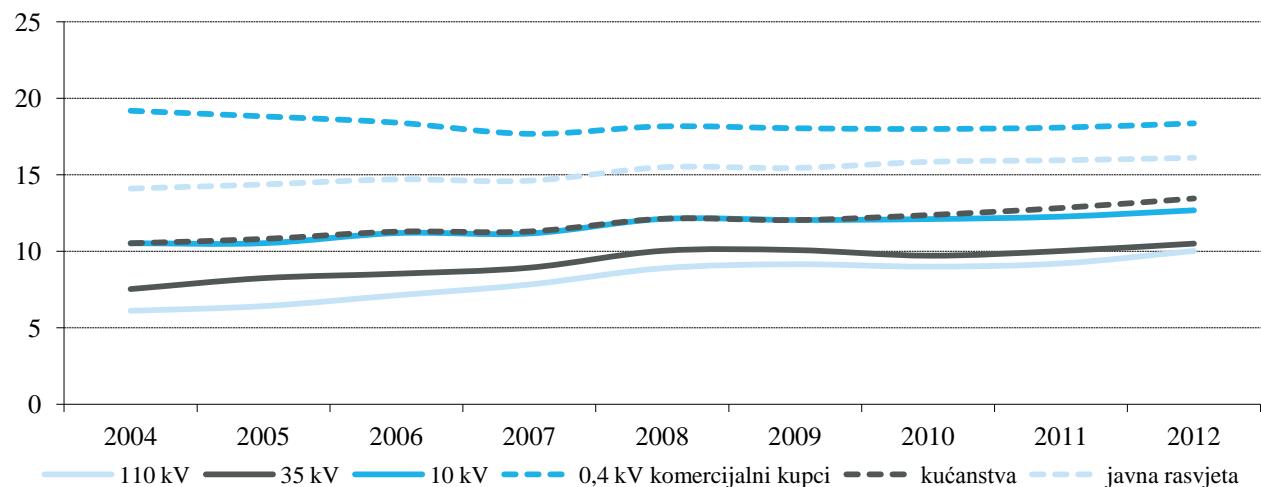
U 2012. godini na regionalnom tržištu bila je prisutna vrlo umjerena dinamika, osim u veljači, kada je zbog obilnih snježnih padavina i niskih temperatura, zabilježen znatan porast potrošnje, a istodobno su se zbog takvih vremenskih uvjeta javili problemi u proizvodnji. U takvoj situaciji početkom veljače, došlo je do naglog porasta cijena na tržištu, koji je ipak potrajan samo nekoliko dana. Tijekom ostalog dijela godine cijene su bile stabilne i kretale se u rasponu od 50 do 55 €MWh. Iako su tijekom većeg dijela godine vladale nepovoljne hidrološke prilike, to se nije u značajnijoj mjeri odrazilo na tržišne cijene u

jugoistočnoj Europi, a razlozi se mogu tražiti u stagniranju i smanjenju potrošnje u zemljama regije, opsežnoj ponudi na tržištu iz zemalja koje imaju značajan udjel proizvodnje iz nuklearnih elektrana i termoelektrana (Ukrajina, Bugarska), te rastućem udjelu energije iz obnovljivih izvora, u prvom redu vjetroelektrana.

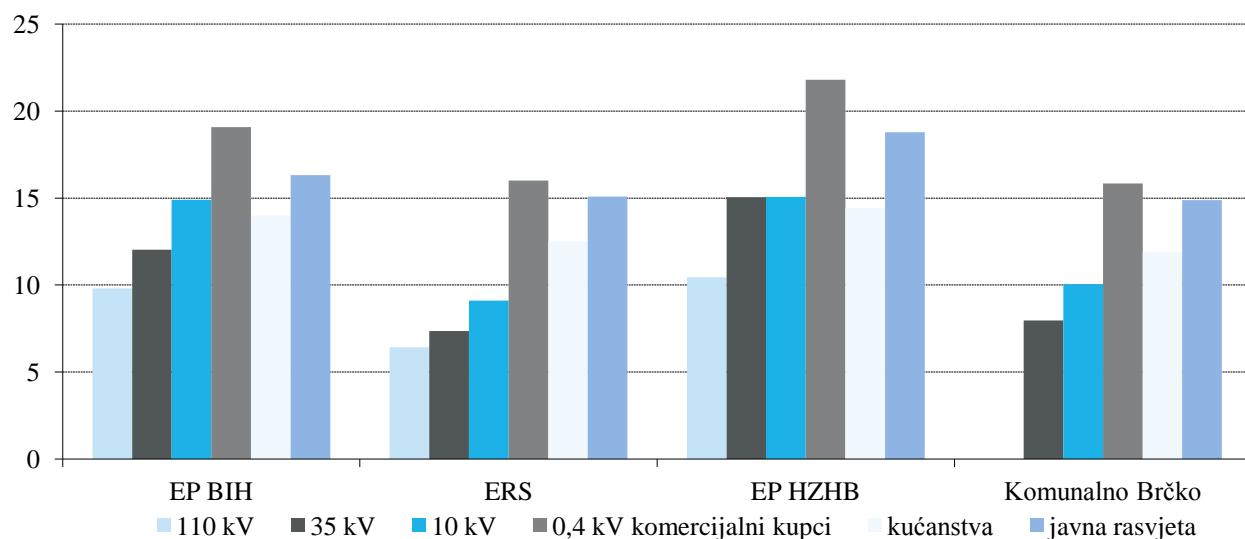
Tržište električne energije u BiH

Nastavljen je porast potrošnje električne energije u Bosni i Hercegovini, mada u skromnom iznosu od 0,3%, za razliku od porasta godinu ranije kada je iznosio 2,7%. Ukupna potrošnja iznosila je 12.624 GWh. Kupci priključeni na prijenosnu mrežu preuzeli su 2.702 GWh ili 2% manje, a kupci na distributivnoj mreži 9.533 GWh, što je 0,6% više nego prethodne godine. Od ovog iznosa 1.188 GWh odnosi se na gubitke distribucije, a 8.345 GWh na preuzimanje krajnjih kupaca. Ukupna prodaja kupcima u BiH povećana je 0,4% i iznosila je 11.047 GWh. Prosječna prodajna cijena za tarifne kupce i kupce koje opskrbljuju javni, odnosno dodijeljeni opskrbljivači iznosila je 13,43 feninga/kWh. Ukupna vrijednost prodaje ovim kupcima iznosila je 1,361 milijardi KM i povećana je za 62 milijuna KM (4,8%) u odnosu na 2011. godinu. Prosječna prodajna cijena povećana je 4,7%. Prosječna prodajna cijena za kućanstva porasla je 4,9% i iznosi 13,46 feninga/kWh. Početkom 2012. godini povećane su tarife za kupce električne energije koje opskrbljuje Elektroprivreda HZHB, dok su nešto ranije, sredinom 2011. godine, povećane tarife za kupce koje opskrbljuje Elektroprivreda BiH. Kretanje prosječno ostvarenih cijena električne energije za krajnje kupce u Bosni i Hercegovini prikazano je na slici 6, a na slici 7. date su prosječne cijene električne energije u elektroprivredama po kategorijama kupaca u 2012. godini.

Slika 6. Prosječne cijene električne energije po kategorijama kupaca, bez PDV (fening/kWh)

Slika 7. Prosječne cijene električne energije u elektroprivredama, bez PDV (fening/kWh)

Ukupni poslovni rezultati kompanija u sektoru se nisu ni mogli promijeniti u odnosu na rezultate iz 2011. godine, s obzirom na okolnosti koje su pratile proizvodnju u hidroelektranama. Nepovoljna hidrološka situacija se ponovo negativno odrazila na poslovanje EP HZHB, dok su EP BiH i ERS bili suočeni sa smanjenim izvoznim mogućnostima. U takvoj situaciji Elektroprivjenos BiH je zabilježio stabilno profitabilno poslovanje na razini dosadašnjih standardnih ostvarenja.

Tijekom 2012. godine na maloprodajnom tržištu su se desili određeni pomaci. Ove promjene se ogledaju prvenstveno u odlukama nadležnih regulatornih komisija da se više ne donose tarifni stavci za kupce u onim kategorijama potrošnje koje prema prihvaćenoj i važećoj legislativi o otvaranju tržišta, više ne mogu biti regulirane. U skladu s tim od početka godine, na snazi je odluka DERK-a kojom su određeni tarifni stavci samo za kategoriju kućanstva u Brčko Distriktu BiH, dok se kupci iz ostalih kategorija potrošnje opskrbljuju po cijenama koje je odredio dodijeljeni opskrbljivač "Komunalno Brčko". Sredinom godine FERK i RERS su ukinuli regulaciju tarifa za kupce priključene na prijenosnu mrežu, dok će se za ostale kupce napuštanje regulacije cijena za krajnje kupce odvijati nešto sporijim tempom u skladu s prijelaznim razdobljem koje su definirali ovi regulatori.

Broj kupaca električne energije u BiH se kontinuirano povećava i koncem 2012. godine dostigao je ukupan broj od 1,476 milijuna. Pri tome se ukupan broj kupaca tijekom godine povećao za 16.310, od toga u kategoriji kućanstva za 14.615. Broj kupaca po opskrbljivačima u BiH prikazan je u tabeli 5.

U 2012. godini na tržištu se jedino opskrbljivao Aluminij Mostar, koji je 47,3% svoje potrošnje zadovoljio nabavom 910,54 GWh (većim dijelom iz uvoza, a manjim dijelom na

Tabela 5. Broj kupaca električne energije po opskrbljivačima u BiH

	110 kV	35 kV	10 kV	Ostala potrošnja	Kućanstva	Javna rasvjeta	Ukupno
Elektroprivreda BiH	5	46	714	59.003	652.102	3.546	715.416
Elektroprivreda RS	8	32	777	34.762	498.890	1.000	535.469
Elektroprivreda HZHB	3	3	160	14.684	172.416	1.659	188.925
Komunalno Brčko			1	18	4.223	31.485	397
<i>Ukupno</i>	16	82	1.669	112.672	1.354.893	6.602	1.475.934

domaćem tržištu). Time su nabave na tržištu činile 8,2% od ukupne energije koju su preuzeли krajnji kupci u Bosni i Hercegovini.

Prekogranična trgovina

U 2012. godini značajno je smanjen opseg prekogranične trgovine u odnosu na prethodnu godinu zbog smanjenja proizvodnje, pa su najveći izvoznici EP BiH i ERS imali minimalne količine viškova električne energije raspoloživih za izvoz. Ukupan izvoz iznosio je 1.569 GWh, što je smanjenje od 39,5% u odnosu na 2011. godinu. Ukupno je 13 subjekata u 2012. godini izvozilo električnu energiju, a po opsegu na prvom je mjestu kompanija GEN-I sa 344 GWh (slika 9).

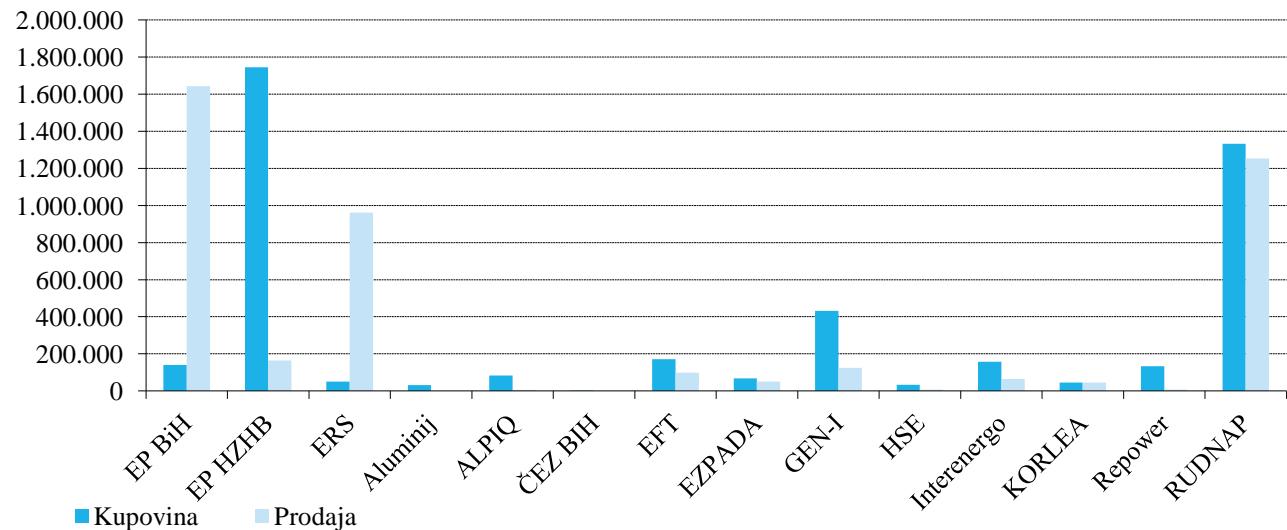
Opseg prekogranične razmjene tradicionalno je najveći sa Hrvatskom, a zatim sa Crnom Gorom, a najmanji sa Srbijom (tabela 6). Poznato je da Hrvatska i Crna Gora imaju znatne bilansne deficite, i nalaze se na poziciji uvoznih lidera i u regionalnim razmjerama.

Tabela 6. Prekogranična trgovina po granicama, uključujući registrirani tranzit (GWh)

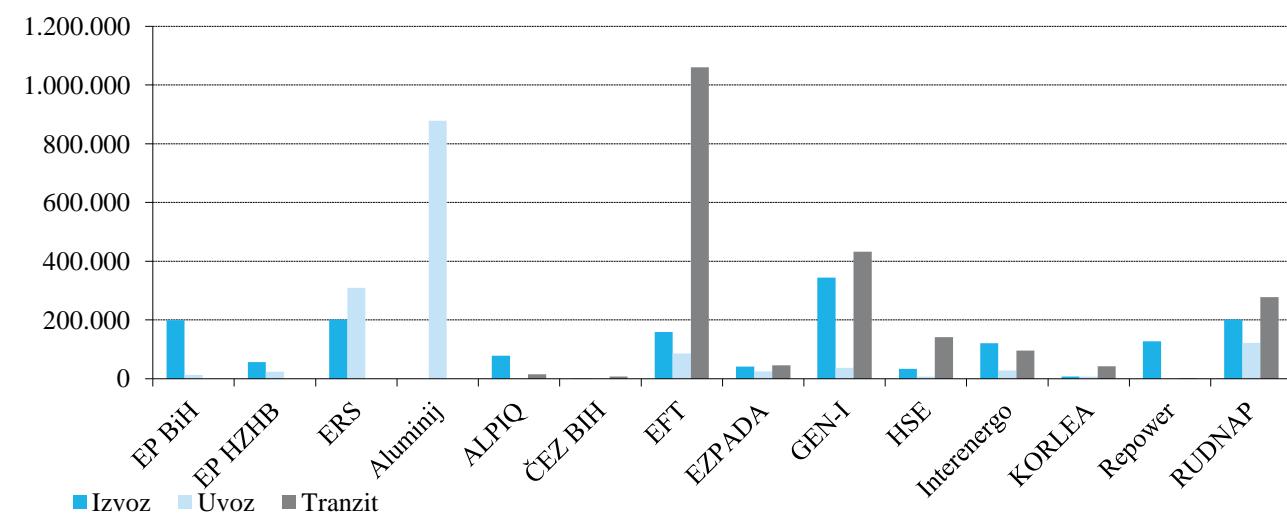
Zemlja	Izvoz	Uvoz
Hrvatska	1.317,0	2.338,1
Srbija	634,5	848,3
Crna Gora	1.734,9	164,7
<i>Ukupno</i>	3.686,4	3.351,1

Uvoz električne energije iznosio je 1.245 GWh, a najveći je uvoznik kao i ranijih godina bio Aluminij Mostar sa količinom 878 GWh koje je uvezao za vlastite potrebe. U aktivnostima uvoza električne energije aktivno je bilo 13 subjekata, a iza

Slika 8. Pregled trgovanja u BiH po subjektima u 2012. godini (MWh)

Slika 9. Pregled prekograničnih transakcija po subjektima u 2012. godini (MWh)

Aluminija najveći uvoznik bio je Rudnap sa 121 GWh. Tijekom 2012. godine registriran je tranzit električne energije preko prijenosne mreže BiH u iznosu od 2.111 GWh što je smanjenje od 9,6% u odnosu na prethodnu godinu. Tranzitni tijekovi su značajni jer se na osnovi njihove veličine određuje prihod svake od zemalja koje sudjeluju u Mechanizmu kompenzacije između operatora prijenosnog sustava (ITC mehanizam), što je detaljnije opisivano u ranijim godišnjim izvješćima o radu DERK-a. Ukupan prihod koji je Bosna i Hercegovina ostvarila u prvih šest mjeseci 2012. godine iznosi 2.965.092 KM, dok je za cijelu 2011. godinu iznosio 5.489.899 KM.

Od 2010. godine NOS BiH primjenjuje *Pravilnik o dodjeli prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta*,

organizirajući eksplisitne aukcije na dnevnoj, mjesечноj i godišnjoj razini.

Prihodi ostvareni na dosadašnjim aukcijama za dodjelu prijenosnih prekograničnih kapaciteta na godišnjoj razini dati su u tabeli 7.

Tabela 7. Prihod ostvaren na godišnjim aukcijama

Godina	Prihod (KM)
2011	4.789.300
2012	4.970.880
2013	2.036.125
<i>Ukupno</i>	11.796.305

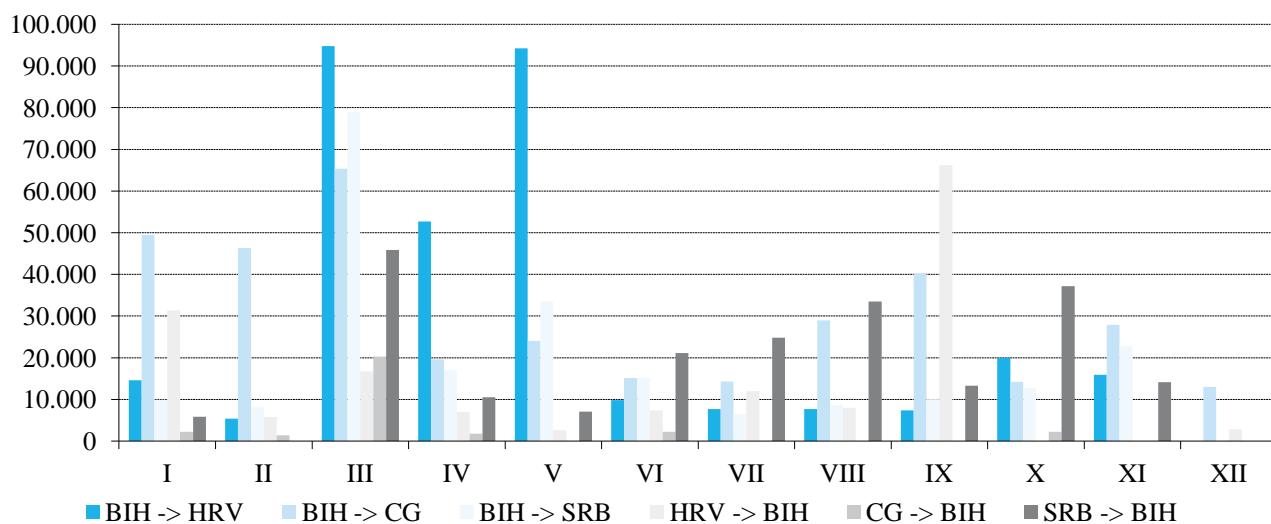
Na aukciji održanoj u prosincu 2012. godine raspoloživi kapacitet aukcije alociran je na 12 registriranih kompanija. Najviša cijena postignuta je na granici sa Srbijom u smjeru iz Srbije prema BiH u iznosu od 5.379 KM/MW.

Ukupan prihod po osnovi mjesecnih aukcija u 2012. godini iznosi je 1.315.061 KM (slika 10). Maksimalna cijena postignuta na mjesечноj aukciji zabilježena je u iznosu od 1.264,3 KM/MW na granici sa Hrvatskom iz smjera BiH, na aukciji za ožujak 2012. godine.

I tijekom 2012. godine održavane su i aukcije prekograničnih kapaciteta na dnevnoj razini te je po ovoj osnovi ostvaren prihod od 21.648,5 KM.

Korisnik svih prihoda po osnovi aukcija za dodjelu prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta, kao i prihoda koji se ostvaruju primjenom ITC mehanizma je Elektroprijenos BiH.

Slika 10. Prihod po osnovi mjesecnih aukcija, po granicama i smjerovima (KM)

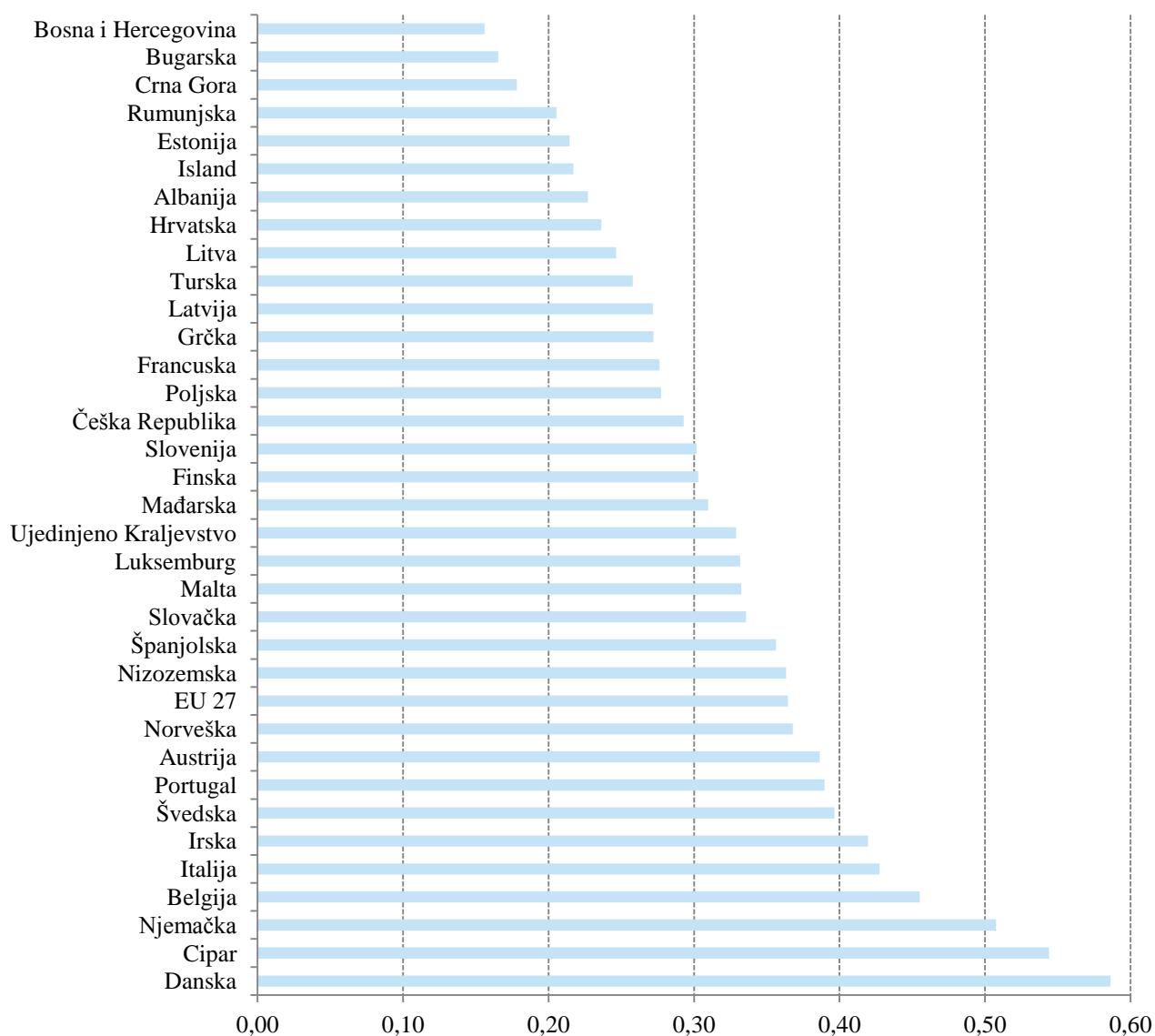
3.8 Energetska statistika

Zadovoljavajući potrebe regulatornih tijela, ali i brojnih drugih institucija, te gospodarskih subjekata za kvalitetnim i pouzdanim statističkim podacima u području energije, Državna regulatorna komisija za električnu energiju i Agencija za statistiku BiH potpisale su 19. travnja 2011. godine Memorandum na temelju kojeg surađuju u prikupljanju statističkih podataka od značaja ne samo za osnovne funkcije obje institucije već i za cijeli elektroenergetski sektor BiH.

Suradnja dvije institucije doprinosi razvoju statistike energije i harmonizaciji sustava službene statistike BiH i statistike zemalja Europske unije u svim oblastima, a osobito u oblasti energije.

Slika 11. Cijene električne energije u KM/kWh za kućanstva (godišnja potrošnja od 2500 do 5000 kWh) u prvoj polovici 2012. godine, po metodologiji Eurostata

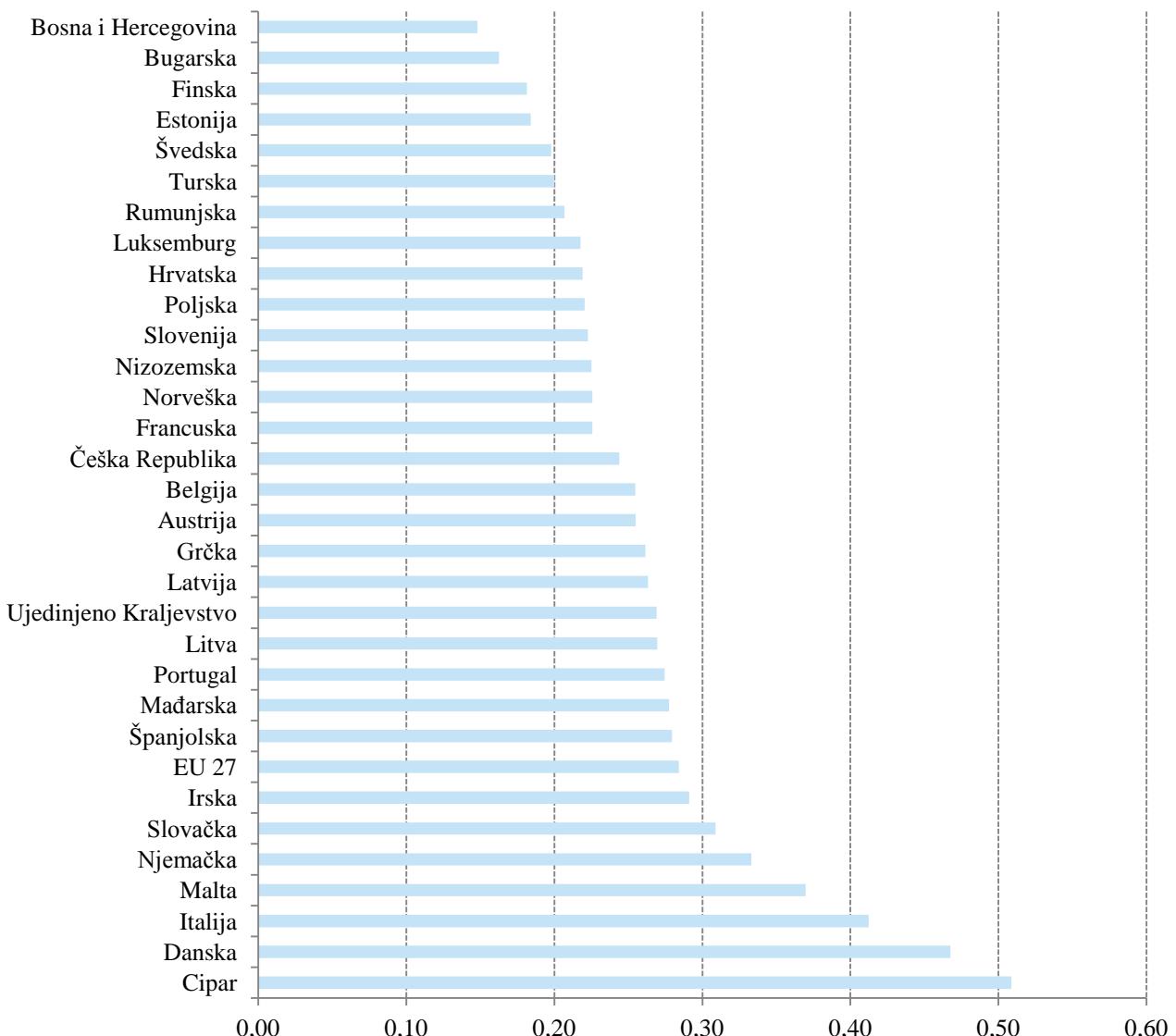
Napomena: navedeni iznosi ne uključuju PDV

Eurostat je statistička institucija Evropske unije smještena u Luksemburgu. Njen zadatak je osigurati statistike Evropskoj uniji na europskoj razinu koje omogućuju poređenja između zemalja i regija.

Ista je osobito dobila na značaju nakon proširenja *acquis-a* Energetske zajednice u oblasti energetske statistike, koji odlukama Ministarskog vijeća od listopada 2012. godine uključuje i Uredbu 1099/2008/EC o energetskoj statistici i Direktivu 2008/92/EC o poboljšanju transparentnosti cijena gasa i električne energije.

Rezultati suradnje dvije institucije prepoznatljivi su i u izvješćima Eurostata koji od 2011. godine uključuju podatke o cijenama električne energije i plina u Bosni i Hercegovini (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/energy/data>), što omogućuje njihovu usporedbu sa zemljama Evropske unije i nekim zemljama koje su u procesu pristupanja EU (slike 11 i 12).

Slika 12. Cijene električne energije u KM/kWh za industriju (godišnja potrošnja od 500 do 2.000 MWh) u prvoj polovici 2012. godine, po metodologiji Eurostata

Napomena: navedeni iznosi ne uključuju PDV

3.9 Ostale aktivnosti

Pored naprijed navedenih aktivnosti, DERK je tijekom 2012. godine razmjenjivao podatke sa većim brojem državnih institucija, među kojima se izdvajaju Vijeće ministara BiH, Direkcija za ekonomsko planiranje Vijeća ministara BiH, Konkurenčijsko vijeće BiH i Agencija za statistiku BiH, te pripremao različite informacije za njihove potrebe.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju, Regulatorna komisija za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske surađuju i usklađuju djelovanje od svog osnivanja.

Jedna od najvažnijih sfera djelovanja regulatornih komisija u BiH tijekom 2012. godine bila je definiranje rješenja za uspješno funkcioniranje tržišta električne energije, osobito tijekom prijelaznog razdoblja otvaranja tržišta. U fokusu djelovanja bile su i pripremne aktivnosti za uspostavu organiziranog veleprodajnog tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini. Dokumenti i obraćanja koja su u tom smislu pripremana, dostavljana su Vijeću ministara BiH i vladama entiteta, kako bi bili upoznati sa identificiranim preduvjetima i preprekama, ali i predloženim rješenjima. Izostankom očekivane reakcije i odgovarajuće kreacije nositelja energetske politike, odgadā se uspostava organiziranog veleprodajnog tržišta električne energije u BiH.

Aktivnosti koje navodi *Regionalni akcijski plan za otvaranje veleprodajnog tržišta električne energije u Energetskoj zajednici*, u čijoj je pripremi sudjelovalo više institucija Energetske zajednice, prije svega Stalna grupa na visokoj razini (PHLG) i Regulatorni odbor (ECRB), kao i Regionalna grupa za jugoistočnu Europu u okviru Europske mreže operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E), bile su među prioritetima djelovanja Energetske zajednice u 2012. godini.

Regionalni akcijski plan naglašava neophodnost paralelnog razvoja regionalnog i lokalnih tržišta na osnovima lokalnih akcijskih planova za uspostavu organiziranog veleprodajnog tržišta električne energije, koje su obvezne pripremiti sve ugovorne strane Energetske zajednice, te Slovenija, Mađarska, Grčka, Bugarska i Rumunija.

Projekt Asistencije regulativi i reformi energetskog sektora

Aktivnosti koje se odnose na problematiku otvaranja tržišta u BiH, kao i cijelokupnu reformu energetskog sektora u BiH, i tijekom 2012. godine podržavala je i Agencija za međunarodnu

suradnju SAD (USAID), kroz projekt Asistencije regulativi i reformi energetskog sektora (*REAP*).

REAP projekt, koji traje od 2007. godine, pruža podršku integraciji energetskog sektora BiH u regionalno i tržište Europske unije, te prestrukturiranju i komercijalizaciji energetskih kompanija.

Osobit doprinos u tom smislu REAP je dao kroz osmišljavanje i podršku *Radnoj podgrupi za analizu prepostavljenog slučaja* i *Radnoj podgrupi za istraživanje krive opterećenja*, koje čine predstavnici regulatornih komisija i elektroprivrednih poduzeća u Bosni i Hercegovini, uz podršku univerzitetskih stručnjaka.

Radna podgrupa za analizu prepostavljenog slučaja posvećena je problematiči opskrbe kupaca električne energije u tržišnim uslovima, provjeri da li su procesi, sudionici, uloge i odgovornosti opisani, utvrđeni i ugrađeni u postojećim propisima, te predlaganju mjera za otklanjanje nedostataka i osiguranje neophodnih preduvjeta za uspješno funkcioniranje tržišta.

Analiza potencijalnih nedostataka uključila je postupke izdavanja dozvola za opskrbu, proceduru promjene opskrbljivača i prateću razmjenu informacija, funkcije javne usluge i pričuvnog opskrbljivača, problematiku ugovora, mjerena, izdavanja računa i naplate.

Identificirani nedostaci su razvrstani u tri cjeline koje se ukratko odnose na model tržišta, procese i ugovore. Konstatirano je da postoje nedostaci u modelu tržišta jer neke uloge i nadležnosti ne postoje ili ako postoje njihova uloga nije adekvatno utvrđena u propisima. Identificirano je da neki procesi nisu opisani ili su samo djelomično opisani, te da određeni ugovori ne postoje ili ako postoje nisu u potpunosti odgovarajući.

Iz identificiranih nedostataka proistekao je zaključak o daljim koracima koji se odnose na reguliranje maloprodajnog tržišta. U tom smislu, neophodan je koordinirani nastavak djelovanja u reguliranju svih komercijalnih procesa na tržištu električne energije.

Radna podgrupa za istraživanje krive opterećenja posvećena je osiguranju pouzdanih podataka o veličini i karakteristikama potrošnje pojedinih grupa kupaca. Aktivnosti na analizi dijagrama opterećenja u elektroprivrednim kompanijama vode se na uzajamno usklađen način.

Opterećenje u elektroenergetskom sustavu u funkciji je vremena i prostora, a pouzdani podaci o tome potrebni su elektroprivrednim kompanijama prije svega zbog planiranja proizvodnje i potrošnje električne energije, te razvoja i rada

distributivne mreže. Najpotrebnije su informacije o načinu na koji kupci koriste energiju u različitim razdobljima dana, tjedna ili sezone, koji je njihov udjel u ukupnoj potrošnji i kako je opterećenje raspodijeljeno po različitim lokalitetima u distributivnoj mreži.

Za sve kupce postoji obveza mjerena utrošene električne energije, ali za samo manji broj postoji mogućnost intervalnog mjerena (mjerena opterećenja tijekom vremena). Prikupljanje i obrada podataka za čitavu ciljnu populaciju najčešće je ekonomski neopravdana i vremenski zahtjevna. Stoga se u analizi koriste statističke metode, podaci se prikupljaju za predstavnike ciljne populacije – uzorak, uz razumne troškove i vremenski okvir.

U okviru Podgrupe pripremljene su *Smjernice za analizu dijagrama opterećenja*, u elektroprivredama su revidirane i reorganizirane baze podataka, kreirani su uzorci, a u nekim slučajevima obavljeni su ciklusi mjerena i izvršene analize.

Dalji rezultati koji se očekuju u okviru istraživanja krive opterećenja bit će od velike potpore i regulatornim komisijama i elektroprivredama. Regulatorne komisije planiraju te rezultate koristiti u dizajnu tarifa i razvoju balansnog tržišta, a elektroprivrede za prognozu potrošnje, planiranje razvoja distributivne mreže i izradu mjera za upravljanje potrošnjom.

Tehnička potpora Europske komisije

Europska komisija nastavlja provedbu programa tehničke potpore čiji je cilj sigurnost opskrbe električnom energijom i razvoj zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u BiH koji je u skladu s *acquis*-om EU. Kroz ovaj program Europska komisija pruža podršku Bosni i Hercegovini u ispunjavanju obveza koje proizlaze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, u dijelu koji se odnosi na energetski sektor, te pravnih obveza BiH prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice.

Nakon što su uspješno okončane aktivnosti na podršci uspostave zakonodavnog okvira koji je u funkciji sigurnosti opskrbe električnom energijom u Brčko Distriktu BiH, a koje uključuju i uvođenje regulatorne prakse u Brčko Distriktu BiH, kao i izradi Izvješća koje daje pregled usuglašenosti primarne elektroenergetske legislative u BiH sa *acquis*-om EU, u fokusu se prirodno našla *Izrada zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u Bosni i Hercegovini u skladu s pravnom stečevinom EU*.

Ovaj je projekt pokrenut koncem 2012. godine radi usklađivanja domaćeg zakonodavstva sa zakonodavstvom EU, što je u svim sektorima jedna od najsloženijih i najopsežnijih obveza Bosne i

Hercegovine koje proizlaze iz ukupnog procesa europskih integracija.

Svoje aktivno sudjelovanje u razvoju zakonodavnog okvira koji je u skladu s *acquis*-om EU Državna regulatorna komisija za električnu energiju nastavit će i u 2013. godini.

Ishodi riješenih sudskeh sporova

Svih pet dosadašnjih presuda Suda Bosne i Hercegovine potvrdilo je zakonitost odluka DERK-a koje su bile sudske putem pobijane od pravnih osoba o čijim je zahtjevima odlučivao nakon provedenih tarifnih postupaka. Od aktivno legitimiranih subjekata u 2012. godini nije bilo novih zahtjeva za preispitivanje odluka iz regulatorne prakse DERK-a.

4. MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI

4.1 Energetska zajednica

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, koji je potpisан 25. listopada 2005. godine i stupio na snagu 1. srpnja 2006. godine, omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i gas na svijetu, u kojem efektivno sudjeluje Europska unija sa jedne strane i sljedećih devet Ugovornih strana: Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Makedonija, Moldova, Hrvatska, Srbija, Ukrajina i Prijelazna uprava Ujedinjenih naroda na Kosovu (UNMIK)^{3,4}.

U skladu s izraženim interesom, u radu tijela Energetske zajednice sudjeluju: Austrija, Bugarska, Češka, Francuska, Grčka, Italija, Cipar, Mađarska, Nizozemska, Njemačka, Poljska, Rumunjska, Slovačka, Slovenija i Ujedinjeno Kraljevstvo. Ovih 15 tzv. zemalja sudionica iz Europske unije izravno sudjeluju u radu tijela Energetske zajednice, a njihove pozicije prigodom glasovanja izražava Europska komisija.

Status promatrača u tijelima Energetske zajednice imaju Armenija, Gruzija, Norveška i Turska.

Temeljni ciljevi Energetske zajednice su kreiranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira i tržišnog prostora koji osigurava pouzdanu opskrbu energentima i može privući investicije u sektore električne energije i prirodnog gasa. Pored toga, to je razvoj alternativnih pravaca opskrbe gasom i poboljšanje stanja u životnoj sredini, uz primjenu energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora.

Sklapanjem ovog Ugovora, ugovorne strane iz regije se obvezuju da između sebe uspostave zajedničko tržište električne energije i gase koje će funkcionirati po standardima tržišta energije EU sa kojim će se integrirati. To se postiže postupnim preuzimanjem dijelova *acquis-a* EU, odnosno implementacijom odgovarajućih direktiva i uredbi EU u područjima električne energije, gasa, zaštite životne sredine, konkurenциje, obnovljivih energetskih resursa, energetske učinkovitosti, nafte i statistike (vidjeti tabelu 8).

³ UNMIK je Ugovorna strana u Energetskoj zajednici. Međutim, na temelju ugovora između vlada Srbije i Kosova postignutog uz potporu EU, Kosovo* je jedini naziv koji se koristi u okviru regionalne suradnje. Kosovo* također sudjeluje u vlastito ime i govori za sebe na svim međunarodnim sastancima.

* Ovaj naziv ne prejudicira status i u skladu je sa Rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o neovisnosti Kosova.

⁴ Lista odražava Ugovorne strane na dan 31. prosinca 2012. godine. Moldavija ima status Ugovorne strane od 1. svibnja 2010. godine, a Ukrajina od 1. veljače 2011. godine.

Tabela 8. Acquis Energetske zajednice

Acquis, odnosno pravni okvir Energetske zajednice koji se konstantno razvija od 2005. godine, i dalje u svom središtu ima direktive koje predviđaju zajedničke propise za interna tržišta električne energije i prirodnog gasa. One su dopunjene propisima o prekograničnoj trgovini, kao i horizontalnim propisima u oblastima zaštite okoliša, konkurenциje i obnovljivih izvora energije. U 2007. godini *acquis* je proširen na direktive EU o sigurnosti opskrbe električnom energijom i gasom, a od 2008. godine pojam ‘mrežna energija’ koji se inicijalno odnosi na električnu energiju i gas uključuje i naftni sektor. 2009. i 2010. godine *acquis* je dalje proširen direktivama o energetskoj učinkovitosti, a 2011. godine odlukom Ministarskog vijeća propisi koji sačinjavaju ‘Treći paket’, osim Uredbe 713/2009/EC, postali su pravno obvezujući i za Ugovorne strane Energetske zajednice, uz rok za transpoziciju u domaće zakonodavstvo i implementaciju u praksi do 1. siječnja 2015. godine. 2012. godine *acquis* je značajno proširen direktivama u domeni obnovljivih izvora, obveznih naftnih pričuva i statistike.

Acquis Energetske zajednice prati razvoj pravnog okvira Europske unije i danas obuhvaća njenu ključnu energetsku legislativu u područjima električne energije, gase, zaštite životne sredine, konkurenциje, obnovljivih energetskih resursa, energetske učinkovitosti, nafte i statistike.

Acquis o električnoj energiji

- Direktiva 2009/72/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. godine o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta električne energije, koja zamjenjuje Direktivu 2003/54/EC,
- Uredba 714/2009/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije, koja zamjenjuje Uredbu 1228/2003/EC,
- Odluka Europske komisije 2006/770/EC od 9. studenoga 2006. o izmjeni Aneksa Uredbe 1228/2003/EC (Smjernice za upravljanje i alokaciju raspoloživog prijenosnog kapaciteta na interkonektorima),
- Direktiva 2005/89/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 18. siječnja 2006. godine o mjerama za sigurnost opskrbe električnom energijom i ulaganje u infrastrukturu,
- Direktiva 2003/54/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. godine o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta električne energije,
- Uredba 1228/2003/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije.

Rok za tranpoziciju u nacionalno zakonodavstvo i implementaciju Direktive 2003/54 i Uredbe 1228/2003 bio je 1. srpanj 2007. Ugovorne strane imaju obvezu da otvore tržište električne energije i za kućanstva do 1. siječnja 2015. godine, dok je za sve ostale kupce tržište već trebalo biti otvoreno. U prosincu 2007. *acquis* o električnoj energiji proširen je Direktivom 2005/89/EC (uz implementaciju do 31. prosinca 2009.), a u listopadu 2011. prihvaćen je Treći zakonodavni paket za interno EU tržište gase i električne energije, koji se treba implementirati do 1. siječnja 2015. Iznimno, rok za implementaciju članka 11. Direktive 2009/72/EC je 1. siječanj 2017.

Acquis o gasu

- Direktiva 2009/73/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. godine o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta prirodnog gase, koja zamjenjuje Direktivu 2003/55/EC,
- Uredba 715/2009/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu prirodnog gase, koja zamjenjuje Uredbu 1775/2005/EC,
- Uredba 1775/2005/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 28. rujna 2005. godine o uvjetima pristupa mreži transporta prirodnog gase,
- Direktiva 2004/67/EC Vijeća Europske unije od 26. travnja 2004. godine o mjerama za sigurnost opskrbe prirodnim gasom,
- Direktiva 2003/55/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. godine o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta prirodnog gase.

Rok za tranpoziciju u nacionalno zakonodavstvo i implementaciju Direktive 2003/55 bio je 1. srpanj 2007. Ugovorne strane imaju obvezu da otvore tržište gase i za kućanstva do 1. siječnja 2015. godine, dok je za sve ostale kupce tržište već trebalo biti otvoreno. U prosincu 2007. Ministarsko vijeće je proširilo *acquis* o gasu Direktivom 2004/67/EC i Uredbom 1775/2005 (uz implementaciju do 31. prosinca 2009.), a u listopadu 2011. je prihvaćen Treći zakonodavni paket za interno EU tržište gase i električne energije, koji se treba implementirati do 1. siječnja 2015. Iznimno, rok za implementaciju članka 11. Direktive 2009/73/EC je 1. siječanj 2017.

Napomena: Tekst propisa EU koji se navode u ovoj tabeli dostupan je u okviru internet prezentacije Državne regulatorne komisije za električnu energiju (www.derk.ba).

Nastavak na sljedećoj stranici ⇨

⇒ Nastavak Tabele 8 sa prethodne stranice

Acquis o zaštiti životne sredine

- Direktiva Vijeća Europske zajednice 85/337/EEC od 27. lipnja 1985. godine o ocjeni utjecaja javnih i privatnih projekata na okoliš, sa amandmanima od 3. ožujka 1997. godine (Direktiva 97/11/EC) i Direktivom 2003/35/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. svibnja 2003. godine,
- Direktiva 2001/80/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2001. godine o ograničenju emisije onečišćivača zraka iz velikih termoelektrana ($\geq 50 \text{ MW}$),
- Direktiva 2005/33/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 6. srpnja 2005. godine kojom se dopunjava Direktiva 1999/32 od 26. travnja 1999. godine u vezi s smanjenjem sadržaja sumpora u nekim tečnim gorivima,
- Članak 4(2) Direktive Vijeća Europske zajednice 79/409/EEC od 2. travnja 1979. godine o zaštiti ptica.

Acquis o zaštiti životne sredine se primjenjuje u onoj mjeri u kojoj ima utjecaja na mrežnu energiju. Dok je implementacija Direktiva 79/409/EEC i 85/337/EEC trebala biti okončana do stupanja Ugovora na snagu, Direktiva 1999/32/EC trebala se transponirati u nacionalno zakonodavstvo i implementirati do 31. prosinca 2011. Rok za Direktivu 2001/80/EEC je 31. prosinac 2017. U skladu s člankom 13. Ugovora, Ugovorne strane potvrđuju važnost Protokola iz Kyota i nastojat će da mu pristupe. Ugovorne strane će također nastojati da implementiraju Direktivu Vijeća 96/61/EC od 24. rujna 1996. o integriranoj prevenciji kontroli onečišćenja.

Acquis o konkurenciji

Nisu dopuštene i bit će procjenjivane u skladu s čl. 81., 82. i 87. Ugovora o uspostavi Europske zajednice sljedeće aktivnosti:

- Spriječavanje, ograničavanje ili poremećaj konkurenциje,
- Zloupotreba vladajuće pozicije,
- Pružanje javne potpore koja uzrokuje ili prijeti poremećajem konkurenциje.

Poštivat će se odredbe Ugovora o uspostavi Europske zajednice, osobito članka 86. koje se odnose na javna poduzeća i poduzeća kojima su data osobita prava.

Acquis o obnovljivim energetskim resursima

- Direktiva 2009/28/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2009. godine o promociji korištenja energije iz obnovljivih izvora, koja dopunjuje i zamjenjuje Direktive 2001/77/EC i 2003/30/EC,
- Direktiva 2003/30/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 8. svibnja 2003. godine o promociji korištenja biogoriva ili drugih obnovljivih goriva u transportu,
- Direktiva 2001/77/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 27. rujna 2001. godine o promociji električne energije proizvedene korištenjem obnovljivih izvora na unutarnjem tržištu.

Rok za dostavu plana za implementaciju Direktiva 2001/77/EC i 2003/30/EC bio je 1. srpanj 2007., a rok za tranpoziciju u nacionalno zakonodavstvo i implementaciju Direktive 2009/28/EC je 1. siječanj 2014.

Acquis o energetskoj učinkovitosti

- Direktiva 2006/32/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 9. travnja 2006. godine o energetskoj učinkovitosti krajnjeg korištenja energije i energetskim uslugama kojom se ukida Direktiva Vijeća 93/76/EEC,
- Direktiva 2010/31/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 19. svibnja 2010. godine o energetskim karakteristikama zgrada,
- Direktiva 2010/30/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 19. svibnja 2010. godine o označavanju potrošnje energije i ostalih resursa za proizvode u vezi s energijom putem deklaracija i standardnih informacija o proizvodu.

Odlukama Ministarskog vijeća iz 2009. i 2010., *acquis* je proširen na tri direktive EU iz oblasti energetske učinkovitosti. Rokovi za implementaciju variraju od 31. prosinca 2011. do siječnja 2017.

Acquis o nafti

- Direktiva 2009/119/EC Vijeća Europske unije od 14. rujna 2009. godine kojom se države članice obvezuju održavati minimalne zalihe sirove naftе i/ili naftnih derivata.

Ministarsko vijeće je prihvatio Direktivu 18. listopada 2012. uz rok za implementaciju do 1. siječnja 2023.

Acquis o statistici

- Direktiva 2008/92/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2008. godine o proceduri Zajednice za poboljšanje transparentnosti cijena gasa i električne energije koje se naplaćuju krajnjim industrijskim kupcima,
- Uredba 1099/2008/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2008. godine o energetskoj statistici.

Od 18. listopada 2012. *acquis* uključuje navedene directive, uz rok za implementaciju do 31. prosinca 2013.

Pored *acquis-a* EU, Ministarsko vijeće je usvojilo nekoliko neovisnih mjera koje se odnose na rješavanje sporova, uspostavu tzv. '8. regije' u cilju olakšavanja prekogranične trgovine električnom energijom, te mjere za koordinaciju sigurnosti opskrbe.

Slika 13. Geografski obuhvat Energetske zajednice

Energetska zajednica uspostavljena je na razdoblje od 10 godina, koje istječe u srpnju 2016. godine i koje može biti prodljeno jednoglasnom odlukom njenog Ministarskog vijeća.

U cilju osiguranja adekvatnog vođenja procesa uspostave i funkciranja Energetske zajednice, osnovane su sljedeće institucije: Ministarsko vijeće, Stalna grupa na visokoj razini, Regulatorni odbor, Forum za električnu energiju (Atenski forum), Forum za gas (Mariborski forum), Socijalni forum, Forum za naftu (sa sjedištem u Beogradu) i Tajništvo.

Ministarsko vijeće, kao najviše tijelo Energetske zajednice osigurava postizanje ciljeva utvrđenih Ugovorom o uspostavi Energetske zajednice. Ministarsko vijeće čine po jedan predstavnik svake Ugovorne strane i dva predstavnika Europske unije.

Stalna grupa na visokoj razini (PHLG), koja okuplja više dužnosnike Ugovornih strana i dva predstavnika Europske komisije, osigurava kontinuitet sastanaka Ministarskog vijeća i provedbu dogovorenih aktivnosti, te odlučuje o provedbi mjera u određenim oblastima.

Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), sa sjedištem u Ateni, čine predstavnici državnih regulatornih tijela zemalja regije, a Europsku uniju predstavlja Europska komisija, uz potporu po jednog regulatora iz zemalja sudionica iz EU, te jednog predstavnika Agencije za suradnju energetskih regulatora

(ACER). ECRB razmatra pitanja regulatorne suradnje i može prerasti u tijelo koje donosi regionalne regulatorne odluke i služi kao institucija za rješavanje sporova. Regulatorni odbor ima glavnu ulogu u radu proširenog tržišta. Prema mišljenju Europske komisije ovo nad-nacionalno regulatorno tijelo može postati model za druge dijelove svijeta.

Forumi Energetske zajednice, posvećeni električnoj energiji, gasu, nafti i socijalnim aspektima, okupljaju sve zainteresirane aktere – predstavnike vlada, regulatora, kompanija, kupaca, međunarodnih finansijskih institucija i dr.

Tajništvo Energetske zajednice, sa sjedištem u Beču, predstavlja ključni administracijski činitelj i zajedno sa Europskom komisijom osigurava neophodnu suradnju i pruža podršku za rad drugih institucija. Tajništvo je odgovorno za nadgledanje odgovarajuće provedbe obveza Ugovornih strana i podnosi godišnje izvješće o napretku Ministarskom vijeću. U tom smislu, Tajništvo djeluje kao ‘čuvan’ Ugovora o uspostavi Energetske zajednice dok Europska komisija ima ulogu generalnog koordinatora u skladu s istim Ugovorom.

g. Günther Oettinger, EU komesar za energetska pitanja: "...Usvajanju Strategije (Energetske zajednice) Ministarsko vijeće je jasno pokazalo snažne težnje Energetske zajednice da ide u pravcu jače integriranog i sigurnijeg energetskog tržišta. To pokazuje opredjeljenost za bolje usklađivanje nacionalnih politika."

"... (Odluka o primjeni Direktive o obnovljivim izvorima) neće doprinijeti samo održivijem korištenju energije u Ugovornim stranama, već će rezultirati i novim poslovnim mogućnostima, privući ulaganja i potpore regiji u diversifikaciji energetskih izvora i smanjenju zavisnosti od inozemnih opskrbljivača..."

Iz obraćanja na Desetom sastanku Ministarskog vijeća Energetske zajednice, Budva, 18. listopada 2012.

U proteklom razdoblju Energetska zajednica je izrasla u organizaciju koja osigurava čvrst institucijski okvir za suradnju, uzajamnu podršku i razmjenu iskustava i stoga služi kao model za regionalnu suradnju u vezi energetskih pitanja.

2012. godinu u Energetskoj zajednici obilježilo je usvajanje regionalne Strategije, što predstavlja značajan korak u procesu unapređenja i učinkovitijeg planiranja i razvoja energetske infrastrukture u regiji. Ovaj dokument uvažava nacionalne strategije i planove u oblastima energije, konkurencije i zaštite životne sredine i predviđa sustavan pristup u svom inoviranju prema promjenama zakonskih okvira i novim ekonomskim i političkim faktorima.

Strategija naglašava potrebu što skorijeg ukidanja reguliranih cijena energije i potpunog zaživljavanja tržišnih odnosa u sektoru. Po donošenju ovog dokumenta otpočeo je proces identifikacije Projekata od interesa za Energetsku zajednicu (tzv. PECI projekti), po sličnoj šemi koja se primjenjuje unutar Europske unije. Riječ je o projektima koji potiču integraciju i otvaranje tržišta, sigurnost i održivost opskrbe, te unaprijeđuju prekograničnu suradnju. Predviđeno je da ovu inicijativu u 2013. godini prati usvajanje odgovarajućih političkih i regulatornih mjera, uz osiguranje tehničke potpore i finansijskih mehanizama.

Istodobno sa usvajanjem Strategije, Ministarsko vijeće Energetske zajednice je 18. listopada u Budvi postiglo dogovor o primjeni Direktive 2009/28/EC o promociji korištenja energije

iz obnovljivih izvora, kojim su, pored ostalog, utvrđeni ciljni procenti (kvote) udjela energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj potrošnji za pojedine Ugovorne strane u 2020. godini. Ciljni udjel za Bosnu i Hercegovinu iznosi visokih 40%, što znatno premašuje plan od 20% u Europskoj uniji. Konkretni udjeli energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj potrošnji energije za svaku od devet potpisnica Ugovora izračunati su na bazi metodologije Europske unije i odražavaju razine koje su zadate u ovom segmentu i članicama EU. Na zahtjev Bosne i Hercegovine donijeta Odluka omogućila je da se na inicijativu Ugovorne strane izvrši revizija iznosa ciljeva, ukoliko se mogu dokazati drugačiji polazni statistički pokazatelji.

2012. godinu u Energetskoj zajednici obilježila su i proširenja *acquis-a* i u oblasti energetske statistike (uz vrlo kratak rok za implementaciju - do 31. prosinca 2013.) i naftnog sektora (uz rok za implementaciju do 1. siječnja 2023. godine). Detaljniji uvid moguć je u okviru tabele 8.

Osobit iskorak u zaživljavanju tržišnih načela u regiji učinjen je potpisivanjem Zajedničke deklaracije konkurencijskih tijela Ugovornih strana i Tajništva (Beč, 23. studeni 2012. godine) kojom se uspostavlja zajednička Konkurencijska mreža Energetske zajednice. Na ovaj je način potaknuta tjesna suradnja između konkurencijskih tijela, ali i njihova suradnja sa energetskim regulatorima. Očekuje se da korištenje potencijala u provedbi zakona o konkurenciji dâ dodatni podstrek tržišnim reformama i ispunjavanju obveza koje imaju Ugovorne strane.

Prioriteti Energetske zajednice u 2013. godini bit će na daljem razvoju energetske strategije i planskim koracima za njenu implementaciju, uključujući konkretnе investicijske planove i razvoj infrastrukture. Također, jedan od prioriteta odnosi se na socijalni aspekt energetske politike i u tom smislu planirana je priprema okvirne socijalne strategije Energetske zajednice. Dalji koraci na implementaciji *Regionalnog akcijskog plana za otvaranje veleprodajnog tržišta električne energije u Energetskoj zajednici* i sigurnost opskrbe, sa fokusom na gasne interkonektore i obvezne naftne pričuve, zaokružuju prioritete Energetske zajednice u sljedećoj godini.

Sudjelovanjem u ovom procesu Bosna i Hercegovina potvrđuje svoju opredjeljenost za reformu energetskog sektora, liberalizaciju tržišta energije i usklađivanje svoje politike sa članicama EU.

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju, iz domene Energetske zajednice, odvijao se uz neophodnu suradnju sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, zatim kroz podršku i doprinos realizaciji različitih projekata u funkciji uspostave Energetske zajednice i osobito

kroz proaktivran odnos u istraživanjima koje su planirale i provodile različite grupe šireg tematskog spektra, a koje okupljaju energetske regulatore iz regije i Europske unije.

Težište aktivnosti DERK-a u Energetskoj zajednici i dalje je smješteno u Regulatorni odbor, u kojem Državna regulatorna komisija za električnu energiju predstavlja i zastupa interes Bosne i Hercegovine. Formalna uspostava Regulatornog odbora Energetske zajednice, izvršena je 11. prosinca 2006. godine u Ateni. Tijekom 2012. godine, Regulatorni odbor održao je četiri sastanka.

Prethodne dvije godine, do ožujka 2012. godine, predsjednik ECRB-a bio je Mirsad Salkić, član DERK-a, a afirmaciji Regulatorne komisije doprinosi i mr.sc. Edin Zametica, savjetnik Komisije, koji od 2007. godine predsjeda Radnom grupom za zaštitu kupaca.

Regulatorni odbor značajan dio svojih aktivnosti organizira kroz više radnih grupa, uz podršku odgovarajućeg odjela Tajništva Energetske zajednice.

Radna grupa za električnu energiju (EWG) je tijekom 2012. godine bila usmjerena na proces uspostave jedinstvenog mehanizma alokacije prekograničnih prijenosnih kapaciteta, uspostavu balansnog mehanizma, pitanja nadzora, dizajna i otvaranja tržišta, harmonizaciju sustava licenciranja u regiji, regulatorne poticaje investicija i obnovljive izvore energije.

Operativno organizirajući svoj rad uspostavom podgrupa, EWG je pripremila nekoliko značajnih dokumenata, izvješća i usporednih analiza, među kojima osobit značaj imaju *Izvješće o balansnim mehanizmima u jugoistočnoj Europi*, *kvartalna izvješća o upravljanju zagušenjima u Energetskoj zajednici*, *Studija o razvoju preporuka najboljih praksi za poravnanje debalansa i Nacrt smjernica za regulatorni nadzor tržišta*. EWG je osobit doprinos dala u koordinaciji provedbe *Regionalnog akcijskog plana za otvaranje veleprodajnog tržišta električne energije u Energetskoj zajednici*. Kako je ovaj plan zajednički dokument PHLG, ECRB i ENTSO-E, sve institucije su i imenovale koordinatora za nadzor njegove provedbe.

EWG priprema pregled regulatornog okruženja, identificira pravne i finansijske prepreke i predlaže rješenja na regionalnoj i nacionalnoj razini za implementaciju i funkcioniranje novih mehanizama u okviru regionalnog tržišta jugoistočne Europe.

Radna grupa za gas (GWG) posvećena je razvoju tržišta gasa u regiji, koje je manje razvijeno od tržišta električne energije. Svega nekoliko zemalja ima razvijeno tržište, dok se u ostalim

gas koristi u ograničenom opsegu ili nikako. Trenutačno, postoji veliki broj projekata koji su u funkciji razvoja tržišta gasa u regiji.

Tijekom 2012. godine aktivnosti radne grupe za gas bile su fokusirane na regulatorni razvoj i davanje doprinosa u izradi regionalne energetske strategije. Grupa daje podršku razvoju koncepta Gasnog prstena Energetske zajednice, čija realizacija može značajno doprinijeti sigurnosti opskrbe i daljoj gasifikaciji u jugoistočnoj Europi. U tom smislu, izrađen je i dokument "Gasni prsten Energetske zajednice: Procjena regulatornih okvira na sjevernom i južnom kraku".

U okviru ovog koncepta Gasnog prstena pokrenuta je inicijativa korištenja gasa za proizvodnju električne energije (eng. *Gas to Power Initiative*) koja u konačnici pozitivno djeluje na uravnoteženje potrošnje gasa u regiji, ali i na uravnoteženje u elektroenergetskom sustavu koji će prema očekivanjima u sljedećem razdoblju funkcionirati uz povećani utjecaj vjetroelektrana.

Aktivnosti usmjerene na problematiku uravnoteženja u transportnim gasnim mrežama u Energetskoj zajednici rezultirale su izradom dokumenta u kojem je opisano aktualno stanje u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Hrvatskoj, Kosovu*, Makedoniji, Moldaviji, Srbiji i Ukrajini, te date preporuke za harmonizaciju ove problematike. Za razliku od električne energije, gas se može uskladištiti, i kao takav koristiti u slučaju debalansa.

Radna grupa za zaštitu kupaca (CWG) je i u 2012. godini, prije svega, bila posvećena razvoju mehanizama za zaštitu kupaca u procesu liberalizacije tržišta energije, pružajući doprinos svim aktivnostima Energetske zajednice koje su se odnosile na kupce, a osobito na zaštitu njihovih osjetljivih kategorija. U okviru rada CWG pripremljena je *Studija o preporukama za promjenu opskrbljivača u Energetskoj zajednici* i održana radionica za predstavnike regulatornih komisija. CWG je radila na pripremi više dokumenata koji se odnose na stanje u Energetskoj zajednici uključujući *Pregled praksi u oblasti malih proizvođača električne energije* i *Analizu prakse priključivanja na distributivnu mrežu*.

2012. godine objavljeno je *Izvješće o usporednoj analizi kvalitete opskrbe električnom energijom*, koje je rezultat suradnje ECRB-a sa Vijećem europskih energetskih regulatora (CEER) i prilog je Petoj CEER-ovoj usporednoj analizi kvalitete opskrbe električnom energijom. U okviru redovite razmjene znanja i iskustva CEER-a i ECRB-a, CWG je dala svoj puni doprinos izradi zajedničkog dokumenta regulatora iz EU i Energetske zajednice *Preporuke za nadzor kvalitete napona*.

U sljedećem razdoblju Radna grupa planira nastaviti aktivnosti na zaštiti ugroženih kategorija kupaca i dati svoj doprinos u pripremi socijalne strategije Energetske zajednice, analizirati relevantne elemente koji čine distributivne tarife i krajnje cijene energije, te pripremiti pregled praksi u domeni ugovora koji potpisuju mali kupci. CWG planira i održavanje zajedničkog seminara sa CEER-om iERRA-om u funkciji edukacije kupaca, odnosno formiranja i jačanja njihove svijesti o važnosti funkcioniranja tržišta energije.

Implementacijska grupa za uspostavu Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi (SEE CAO IG) finalizirala je svoj rad kada je uspostavljena *Projektna kompanija Ureda za koordinirane aukcije jugoistočne Europe*, sa sjedištem u Podgorici. Ugovor o njenoj uspostavi potpisali su u Bečićima 13. lipnja 2012. godine operatori prijenosnih sustava iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Grčke, Hrvatske, Kosova*, Makedonije, Rumunjske, Slovenije i Turske.

Projektna kompanija, čiju uspostavu su svojim donacijama podržale Europska banka za obnovu i razvoj (EBRD), Njemačka Kreditna ustanova za obnovu (KfW) i Agencija za međunarodnu suradnju SAD (USAID), će u 2013. godini obaviti pripremne aktivnosti za osnivanje *Ureda za koordinirane aukcije jugoistočne Europe* koje, između ostalog, uključuju izradu pravila za alokaciju kapaciteta i način raspodjele prihoda od aukcija.

Harmonizacija upravljanja zagušenjima i optimalizacija alokacije prekograničnih prijenosnih kapaciteta kao integracijski instrumenti omogućavaju prijenos električne energije i trgovinu sa više lakoće i manje birokracije, ali istodobno jačaju regionalnu integraciju i interes investitora.

SEE CAO IG bila je jedna od radnih grupa ECRB-a od njegove uspostave 2006. godine i sastojala se od predstavnika regulatornih tijela i operatora prijenosnih sustava, uz vodeću ulogu regulatora. Ovakav sastav uvažavao je činjenicu da je za tretman problematike koordiniranih aukcija neophodna kontinuirana i tjesna suradnja između operatora sustava i regulatora u regiji. Suradnja regulatora i operatora iz regije nastaviti će se kroz različite zajedničke tematske sastanke orijentirane na problematiku koordiniranih aukcija.

4.2 Regionalna asocijacija energetskih regulatora – ERRA

Regionalna asocijacija energetskih regulatora (eng. *Energy Regulators Regional Association* – ERRA) je organizacija neovisnih regulatornih tijela za energiju prvenstveno iz regije Središnje Europe i Euroazije. ERRA ima 24 punopravna člana, kao i četiri pridružena člana iz regije. U radu ERRA-e djeluje i šest dodatnih pridruženih članova izvan regije uključujući Nacionalnu asocijaciju regulatora SAD (eng. *National Association of Regulatory Utility Commissioners* – NARUC), te regulatorna tijela odnosno asocijacije iz Afrike i Azije (slika 14).

Ciljevi ERRA-e su poboljšanje reguliranja energetskih djelatnosti u zemljama članicama, poticanje razvoja neovisnih i stabilnih regulatora, poboljšanje suradnje između regulatora, razmjena informacija, istraživačkog rada i iskustva između članova, bolji pristup informacijama o svjetskoj praksi u reguliranju energetskih djelatnosti.

Slika 14. Članstvo u ERRA-i

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je punopravan član ERRA-e od 19. svibnja 2004. godine. Na Generalnoj skupštini održanoj u svibnju 2010. godine, kao pridruženi članovi ove organizacije primljene su i dvije entitetske regulatorne komisije FERK i RERS.

Predstavnici DERK-a aktivno sudjeluju u radu Generalne skupštine, Investicijske konferencije i u radu stalnih komiteta i radnih grupa, od kojih se osobito izdvajaju Stalni komitet za tarife i cijene, Radna grupa za pravnu regulativu i Stalni komitet za licence i konkurenčiju, u kojem Saša Šćekić, rukovoditelj Sektora za licence i tehničke poslove, kao predsjedatelj od 2010. godine doprinosi afirmaciji Regulatorne komisije. Tijekom 2012. godine aktivirana je Radna grupa za strateško planiranje u funkciji analize rada Asocijacije i predlaganja rješenja za poboljšanje rada i dugoročnu održivost.

Najvažnije teme obrađivane u 2012. godini odnosile su se na inteligentne mreže i brojila, mehanizme poticaja obnovljivih izvora, modele promocije energetske učinkovitosti, klimatske promjene, regulatorni aspekt pristupa treće strane, otvaranje i razvoj tržišta, kreiranje regionalnih tržišta, razvoj infrastrukture u funkciji prekogranične trgovine, razdvajanje prijenosne djelatnosti, regulatorni nadzor veleprodajnog tržišta, alokaciju prijenosnih kapaciteta i upravljanja zagušenjima, obvezu javne usluge, procedure promjene opskrbljivača, nove tarifne alate i poticajnu regulaciju distributivnih kompanija, pravni aspekti licenciranja, mogućnosti prelaska sa pristupa izdavanja licenci na pristup registracije, regulaciju djelatnosti skladištenja gasa, klasifikaciju kupaca, proceduru i cijenu priključka, te na izvršne ovlasti regulatora, rješavanje sporova, transparentnost i blagodobnost regulatornog djelovanja.

Pored aktivnog rada u tijelima ERRA-e, Državna regulatorna komisija za električnu energiju ispunjava svoju ulogu člana ove Regionalne asocijacije pružanjem relevantnih informacija o energetskom sektoru i regulatornoj praksi Bosne i Hercegovine.

4.3 Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora – MEDREG

Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora – MEDREG, koja je osnovana kao radna grupa u svibnju 2006, danas je neprofitna udruga koja je u skladu s talijanskim zakonom uspostavljena u Rimu 2007. godine. MEDREG okuplja regulatorna tijela iz Albanije, Alžira, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Egipta, Francuske, Grčke, Hrvatske, Italije, Izraela, Jordana, Cipra, Malte, Maroka, Palestinske uprave, Portugala, Slovenije, Španjolske, Tunisa i Turske.

Organizacijski ustroj MEDREG-a obuhvaća Generalnu skupštinu koja se sastaje dva puta godišnje i četiri *ad hoc* grupe: (1) za institucionalna pitanja (kojom predsjeda Alžir), (2) za električnu energiju (kojom predsjeda Egipat), (3) za gas (kojom predsjeda Turska) i (4) za okoliš, obnovljive izvore energije i energetsku učinkovitost (kojom predsjeda Španjolska). *Ad hoc* grupe se okupljaju najmanje dva puta godišnje.

Glavni cilj Asocijacije je promocija jasnih, stabilnih i usklađenih pravnih okvira u Mediteranu radi omogućavanja investicija u energetsku infrastrukturu i podrške integraciji tržišta. Stoga, MEDREG promovira stalnu razmjenu znanja, iskustva i stručnosti, prikupljanje podataka kroz sveobuhvatne studije, izvješća sa preporukama, te specijalizirane obuke u sferi energetske regulacije.

MEDREG-ove aktivnosti imaju podršku svih regulatornih tijela zemalja članica, a od 2007. godine Europske unije i Vijeća europskih energetskih regulatora (CEER). MEDREG je 2012. godine priznat od Odbora za industriju, istraživanje i energiju (ITRE) Europskog parlamenta kao referentna institucija za reguliranje energije u Mediteranu.

Predstavnici DERK-a neposredno sudjeluju u radu Generalne skupštine, a svoj doprinos radu *ad hoc* grupa daju sudjelovanjem na sastancima putem različitih telekomunikacijskih alata, te pripremom informacija i komentara na nacrte dokumenata. Afirmaciji Regulatorne komisije u okviru MEDREG-a doprinosi i Almir Imamović, rukovoditelj Sektora za tarife i tržišta, koji je od studenoga 2012. godine dopredsjedatelj *Ad hoc* grupe za električnu energiju.

Kako je problematika kupaca postala jedna od središnjih tema razvoja tržišta širom svijeta, na sastancima Generalne skupštine u 2012. godini MEDREG je osobitu pažnju posvetio ovoj temi i predstavio na Generalnoj skuštini planirane aktivnosti novoformirane Radne grupe sa osobitim zadatkom koja je posvećena pitanjima kupaca (CUS TF), u čemu su predstavnici DERK-a dali osobit doprinos. Pored toga, Generalna skuština je naglasila važnost dijaloga sa vanjskim partnerima jer je regionalna suradnja, koja uključuje zajedničke aktivnosti glavnih energetskih aktera u Mediteranu, jedan od neophodnih uvjeta za uspostavu Mediteranske energetske zajednice. Razmjenu informacija i promociju aktivnosti MEDREG-a između zemalja članica unapređuje Grupa za komunikaciju u kojoj svako regulatorno tijelo zemlje članice ima svog predstavnika.

MEDREG je u 2012. godini zvanično predstavio publikaciju „*Petogodišnje izvješće*“ baziranu na rezultatima intenzivnih aktivnosti u prethodnom razdoblju, koje potvrđuju posvećenost Asocijacije svojim primarnim ciljevima.

4.4 Međunarodna konfederacija energetskih regulatora – ICER

Međunarodna konfederacija energetskih regulatora (ICER), osnovana u listopadu 2009. godine, je dragovoljni okvir za suradnju energetskih regulatora na svjetskoj razini. Cilj ICER-a je poboljšati informiranost javnosti i kreatora političkih odluka, kao i razumijevanje reguliranja energije i njegove uloge u rješavanju širokog spektra socio-ekonomskih, okolišnih i tržišnih pitanja.

Od svoga osnivanja ICER nastoji da izgradi čvrste veze između regionalnih regulatornih asocijacija širom svijeta kroz ustroj virtualnih radnih grupa od kojih je svaka posvećena određenoj tematiki. Taj ustroj uključuje Virtualnu radnu grupu za otvaranje i integraciju regionalnih tržišta (VWG1), Virtualnu radnu grupu za tehnološke promjene (VWG2), Virtualnu radnu grupu posvećenu pitanjima kupaca (VWG3) i Virtualnu radnu grupu za obrazovanje i najbolje prakse (VWG4).

Preko 200 regulatornih tijela sa šest kontinenata, putem 12 regionalnih regulatornih asocijacija (slika 15) ostvaruje članstvo u ICER-u i sudjeluje u njegovom radu. DERK je član ICER-a putem ERRA-e i MEDREG-a.

Aktualni rezultati ove globalne suradnje energetskih regulatora predstavljeni su u četiri izvješća koja uključuju međunarodne analize slučajeva o: (1) jamstvu pouzdanosti i sigurnosti opskrbe, (2) obnovljivoj energiji i distributivnoj proizvodnji, (3) inteligentnim brojilima i (4) konkurentnosti i problematici priuštivosti.

Slika 15. Regionalne regulatorne asocijacije u članstvu ICER-a

Lord Mogg, predsjednik ICER-a:
“... ICER ubrzava trend regulatora da se sastaju prelazeći političke granice, da bi razmjenjivali iskustva i svojom stručnošću doprinosili rješavanju današnjih globalnih izazova.”

Iz završne izjave na Petom Svjetskom regulatornom forumu, Quebec, Kanada, 16. svibnja 2012.

4.5 Međunarodna mreža energetskih regulatora – IERN

Međunarodna mreža energetskih regulatora (eng. *International Energy Regulation Network* – IERN) je internet platforma koja je uspostavljena 2003. godine od Drugog Svjetskog energetskog regulatornog foruma (WFER). Cilj IERN-a je omogućiti razmjenu informacija o reguliranju tržišta električne energije i prirodnog gasa, kako za dobrobit regulatornih tijela, tako i drugih zainteresiranih korisnika. IERN vodi Škola regulacije u Firenci uz blisku suradnju sa Vijećem europskih energetskih regulatora (CEER).

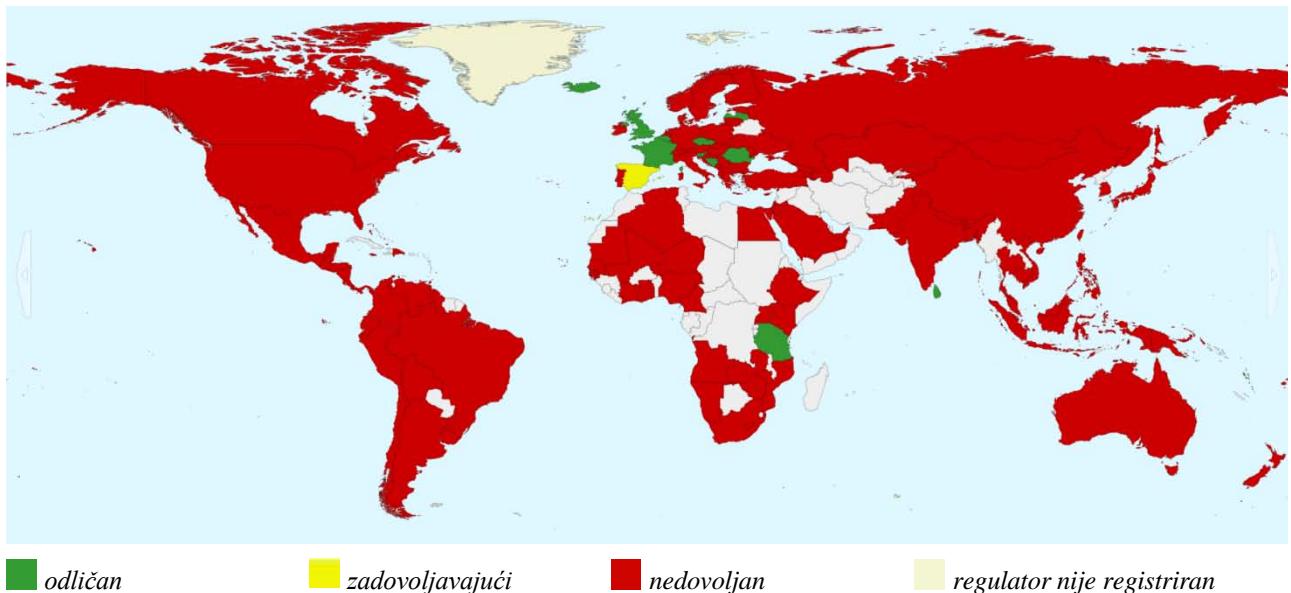
IERN je mjesto gdje regulatori mogu razmjeniti informacije o mogućnostima stručnog usavršavanja, konferencijama i *on-line* resursima za reguliranje energije. Dugoročno, IERN-ov cilj je postati ne samo subjekt za omogućavanje razmjene postojećih informacija, već i kreator internih radnih dokumenata zasnovanih na najboljoj praksi.

IERN okuplja 310 regulatornih tijela koja su ujedno i članovi regionalnih regulatornih asocijacija.

Da bi se jamčila kvaliteta podataka koji se mogu naći na internet stranici, glavne regionalne udruge regulatora širom svijeta, pojedinačni regulatori energije i više međunarodnih institucija pružaju podršku IERN-u. DERK je izravno sudjelovao u kreiranju ove Mreže, te su podaci o energetskom sektoru i regulatornoj praksi BiH učinjeni dostupnim i na ovaj način.

Zahvaljujući aktivnom sudjelovanju osoblja DERK-a u dostavi odgovora na IERN-ove *on-line* upitnike i u 2012. godini, podaci koji je dostavio bosanskohercegovački regulator se nalaze među onima koji su ocijenjeni najvišom ocjenom (slika 16). Cilj ovih

Slika 16. Kvaliteta dostave podataka IERN-u (prosinac 2012. godine)

aktivnosti je davanje informacija o reguliranju sektora energije, osobito o opsegu aktivnosti regulatornih tijela uključujući prijenos, distribuciju, proizvodnju, veleprodaju, maloprodaju itd. kao i ažuriranje već postojećih podataka. Ovakav pristup omogućava da relevantne informacije koje osigurava ova platforma budu dostupne zainteresiranim korisnicima na blagodoban i učinkovit način.

* * *

Od svibnja 2012. godine, Međunarodna mreža energetskih regulatora (IERN) sjedinjena je sa Međunarodnom konfederacijom energetskih regulatora (ICER) u jedinstvenu organizaciju pod okriljem ICER-a. Tako su sada IERN i njegova baza podataka dio šireg ICER-ovog okvira. U tijeku su aktivnosti na kreiranju jedinstvene internet prezentacije ICER-a i IERN-a.

5. REVIZIJSKO IZVJEŠĆE

Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH utvrđena je obveza revizije finansijskih izvješća DERK-a od neovisnog revizora.

Revizijom finansijskih izvješća DERK osigurava neovisnu i nepristranu provjeru iskazanih rezultata poslovanja, kao i usklađenosti navedenih podatka i provedenih postupaka sa važećim propisima. U tijeku 2012. godine reviziju finansijskih izvješća DERK-a za prethodnu godinu obavilo je društvo za reviziju, računovodstvo i konsalting "REVIK" d.o.o. Sarajevo, sa kojim je u postupku javne nabave sklopljen ugovor o obavljanju usluga revizije.

Kako bi se u razumnoj mjeri uvjerili da finansijska izvješća ne sadrže materijalno značajne pogreške revizori su prikupili brojne dokaze o iznosima i drugim podacima objavljenim u finansijskim izvješćima, odnosno pribavili dovoljno dokaza da izraze svoje mišljenje.

Prigodom ocjenjivanja realnosti finansijskih izvješća revizor je istodobno kontrolirao primjenu računovodstvenih politika, kao i značajne procjene rukovodstva, prije svega u oblasti finansijske funkcije. Upravljanje financijama predstavlja učinkovit alat za postizanje ciljeva DERK-a.

Osnov za rad finansijske funkcije je definiran Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH kojim je utvrđeno da se DERK u potpunosti financira iz vlastitih prihoda.

Temeljni prihod u 2012. godini je bila regulatorna naknada koju su plaćali vlasnici licenci. Regulatorna naknada je, kao i ranijih godina, pokrila troškove DERK-a tekuće godine, te su licenciranim subjektima, za procijenjeni višak prihoda nad rashodima, umanjene obveze za plaćanje regulatorne naknade u sljedećem razdoblju.

Troškovi koje je revidirala eksterna revizija su priznati u finansijskom izvješću prema istim računovodstvenim politikama i načelima kao i u ranijim razdobljima kada je reviziju finansijskih izvješća obavljao i Ured za reviziju institucija Bosne i Hercegovine.

Revidirana finansijska izvješća predstavljaju rezultat aktivnosti DERK-a koje obuhvaćaju:

- nastanak i podmirenje finansijskih obveza za potrebe definirane u odobrenom finansijskom planu,
- kratkoročno planiranje i upravljanje novčanim tijekovima,
- redovito praćenje realizacije finansijskog plana za tekuću godinu,

"Po našem mišljenju, finansijska izvješća prikazuju objektivno, u svim materijalno značajnim stavkama, finansijski položaj Državne regulatorne komisije za električnu energiju (DERK) na dan 31. prosinca 2011. godine, te rezultate njegovog poslovanja i promjene u novčanom tijeku za godinu koja je tada završila u skladu s Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja ("MSFI")."
("REVIK", 9. ožujka 2012.)

- analizu i procjenu budućih novčanih tijekova u svrhu pripreme novog financijskog plana,
- pripremu financijskog plana za sljedeću godinu,
- unutarnje financijsko izvještavanje kao osnov za donošenje odgovarajućih poslovnih odluka,
- financijsko izvještavanje prema vanjskim tijelima, ovlaštenim institucijama i javnosti.

Kako bi osigurao organiziran i učinkovit rad uz istodobnu prevenciju ili identifikaciju mogućih grešaka u cilju zaštite imovine od gubitaka uzrokovanih nepažnjom ili lošim upravljanjem, DERK je propisao procedure i odgovornosti za izvršenje navedenih aktivnosti (*sustav internih kontrola*).

Kreirani sustav internih kontrola u DERK-u dodatno je unaprijedjen u tijeku 2012. godine donošenjem novih i izmjenama postojećih internih akata, prije svega u pravcu racionalizacije i rentabilnosti postojećih radnih procesa, a što je rezultiralo smanjenjem pojedinih troškova u odnosu na prethodna razdoblja. Nakana je DERK-a da i u sljedećem razdoblju nastavi kontinuitet svojih napora da poveća učinkovitost mehanizama implementacije uspostavljenog sustava internih kontrola.

Savjesnost u raspolaganju sredstvima i usklađenost poslovanja s važećim zakonskim propisima konstanta je uočena i u razdobljima kada je finansijska izvješća DERK-a istodobno revidirao i Ured za reviziju institucija Bosne i Hercegovine, nakon čega je javno pohvaljivan od oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.

Provedbom eksterne revizije DERK osigurava neovisno i pouzdano izvješće o korištenju imovine te upravljanju prihodima i rashodima. Ovo izvješće se svake godine objavljuje kako bi se zainteresiranim osobama i široj javnosti pružile informacije o financijskom položaju i rezultatima poslovanja DERK-a. Revidirana finansijska izvješća za 2011. godinu su objavljena u "Službenom glasniku BiH", broj 28/12 i u okviru internet prezentacije www.derk.ba.

6. TEMELJNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2013. GODINI

Državna regulatorna komisija za električnu energiju nastavit će svoje aktivnosti na kreiranju uvjeta za slobodnu trgovinu i kontinuiranu opskrbu električnom energijom po unaprijed definiranom standardu kvalitete za dobrobit građana Bosne i Hercegovine, uz poštivanje međunarodnih sporazuma, domaćih zakona, odgovarajućih europskih uredbi i direktiva, kao i drugih pravila o unutarnjem tržištu električne energije.

DERK će i u 2013. godini zadržati kontinuitet suradnje sa Parlamentarnom skupštinom Bosne i Hercegovine, a osobito sa Komisijom za promet i komunikacije Predstavničkog doma PS BiH i Komisijom za vanjsku i trgovinsku politiku, carine, promet i komunikacije Doma naroda PS BiH. Također, primarni interes će ostati i razmjena informacija i usklađenost ključnih regulatornih aktivnosti sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, nadležnim za kreiranje politike u skladu s Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH.

Svi dosada primjenjivani modaliteti uzajamnog praćenja i usklađivanja djelovanja koristit će se i u 2013. godini u odnosima sa Regulatornom komisijom za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatornom komisijom za energetiku Republike Srpske, kao i sa drugim regulatornim tijelima uspostavljenim na državnoj razini, prije svega sa Konkurencijskim vijećem BiH.

Kako bi zadovoljio potrebe različitih razina odlučivanja za kvalitetnim i pouzdanim statističkim podacima u području energije DERK će ostati referentan administrativni izvor i aktivan generator ovih podataka. U ovom cilju će nastaviti surađivati sa Agencijom za statistiku BiH a osobito nakon proširenja *acquis-a* Energetske zajednice u oblasti energetske statistike koji odlukama Ministarskog vijeća od listopada 2012. godine uključuje i Uredbu 1099/2008/EC o energetskoj statistici i Direktivu 2008/92/EC o poboljšanju transparentnosti cijena gasa i električne energije.

DERK će pratiti aktivnosti i trendove u kompletном energetskom sektoru i neposredno se uključivati u sve relevantne događaje.

Kroz svoje djelovanje DERK će biti usmjerен na:

- donošenje tarifa u okviru svojih nadležnosti,
- izdavanje licenci,

- regulatorni nadzor licenciranih subjekata,
- kreiranje novih regulatornih pravila, te analiziranje ranije donijetih regulatornih pravila i postojeće prakse, uz pregled i reviziju akata DERK-a,
- razvoj modela pružanja pomoćnih usluga,
- stvaranje većeg stupnja integracije domaćeg tržišta električne energije, s osobitim fokusom na učinkovito otvaranje maloprodajnog i veleprodajnog tržišta,
- jačanje kapaciteta za ispunjavanje međunarodnih obveza u vezi s regulatornim izvještavanjem,
- socijalni aspekt u domeni regulatorne prakse,
- praćenje primjene Mechanizma kompenzacije između operatora prijenosnog sustava (ITC mehanizma) i rad Projektne kompanije Ureda za koordinirane aukcije jugoistočne Europe,
- odobravanje i nadziranje pravila koja razviju “Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini”, “Elektroprijenos Bosne i Hercegovine” i “Komunalno Brčko”,
- praćenje pripreme *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za razdoblje od 2014. do 2023. godine*, te odobravanje *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže* za sljedeće desetogodišnje razdoblje, kao i *Plana investicija Elektroprijenos BiH*,
- informiranje reguliranih subjekata i javnosti o regulatornoj praksi,
- obavljanje ostalih poslova koji mu budu povjereni u nadležnost.

U provedbi svojih aktivnosti DERK će, u granicama ovlasti koje su mu zakonom povjerene, voditi računa o zaštiti kupaca i dati svoj puni doprinos u iznalaženju najboljih primjenjivih rješenja u sljedećem razdoblju.

S obzirom na činjenicu da je Bosna i Hercegovina temeljem Ugovora o uspostavi Energetske zajednice postala obvezna do 1. siječnja 2015. godine u svoje zakonodavstvo transponirati i u praksi implementirati nove propise Europske unije o internom energetskom tržištu (Treći paket), DERK će u okvirima svojih kompetencija i optimalnom upotrebom koordinacije sa drugim ključnim subjektima biti orijentiran na realizaciju više projekata s ovom nakanom.

U interesu je svih ključnih subjekata za provedbu reforme elektroenergetskog sektora u Bosni i Hercegovini harmonizacija podzakonskih propisa i učinkovita koordinacija među tijelima koja sudjeluju u njihovoј pripremi i izradi. Cilj je kreiranje

jasnog i pouzdanog zakonodavnog okvira zasnovanog na europskim direktivama i pravilima o unutarnjem tržištu električne energije.

U tom smislu DERK, planira aktivno sudjelovanje u realizaciji projekta *Izrada zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u Bosni i Hercegovini u skladu s pravnom stečevinom EU*, te u oticanju nedostataka u elektroenergetskom sektoru koji su navedeni u *Izješću Europske komisije o napretku BiH u 2012. godini*.

DERK će, također, participirati u podršci i provedbi regionalnih prioriteta i rangiranih projekata Energetske zajednice (razvoj energetske strategije i planski koraci za njenu implementaciju, priprema socijalne strategije, otvaranje veleprodajnog tržišta električne energije u regiji i sigurnost opskrbe), ali i prioriteta koji su u okviru Energetske zajednice identificirani za elektroenergetski sektor BiH, odnosno koje navodi *Izješće o implementaciji quis-a prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice*.

U središtu zanimanja bit će i aktivnosti međunarodnih tijela koje se odnose na reguliranje tržišta električne energije, prije svega onih u čijem radu DERK i sam sudjeluje:

- ECRB – Regulatorni odbor Energetske zajednice (uključujući Radnu grupu za električnu energiju, Radnu grupu za gas i Radnu grupu za zaštitu kupaca),
- ERRA – Regionalna asocijacija energetskih regulatora (uključujući Stalni komitet za licence i konkurenčiju, Stalni komitet za tarife i cijene i Radnu grupu za pravnu regulativu),
- MEDREG – Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora (uključujući *ad hoc* grupe za institucionalna pitanja, električnu energiju, gas, te okoliš, obnovljive izvore i energetsku učinkovitost, kao i Radnu grupu sa osobitim zadatkom koja je posvećena pitanjima kupaca),
- ICER – Međunarodna konfederacija energetskih regulatora,
- IERN – Međunarodna mreža energetskih regulatora.

DERK će, također, nastaviti praćenje rada Vijeća europskih energetskih regulatora (CEER) i Agencije za suradnju energetskih regulatora (ACER).

U 2013. godini dodatnu dimenziju u međunarodnoj suradnji regulatornih komisija u Bosni i Hercegovini pružit će novi projekt USAID-a kroz koji će razviti partnerski odnos sa regulatornim tijelom jedne od saveznih država u SAD. Projekt regulatornog partnerstva podržava i Nacionalna asocijacija regulatora SAD (NARUC).

Dodatne informacije o radu i postupcima koje vodi Državna regulatorna komisija za električnu energiju mogu se naći u okviru internet prezentacije na adresi www.derk.ba, odnosno dobiti kontaktom na telefon 035 302060 i 302070, telefax 035 302077, e-mail info@derk.ba ili u sjedištu DERK-a u Tuzli, Ulica M. Jovanovića 4/II.

PRILOG A: Temeljni podaci o elektroenergetskom sustavu Bosne i Hercegovine
(korišteni podaci NOS-a BiH, Elektroprijenos BiH i elektroprivreda u BiH)

Temeljni podaci o instaliranim kapacitetima proizvodnih objekata

Ukupan instalirani kapacitet proizvodnih objekata u Bosni i Hercegovini iznosi 3.963,96 MW, od čega u većim hidroelektranama 2.048 MW, a u termoelektranama 1.765 MW. Instalirani kapacitet malih hidroelektrana u BiH je 59,73 MW, dok je 91,23 MW instalirano u industrijskim elektranama. Pregled većih proizvodnih objekata dat je u sljedećoj tabeli:

Hidroelektrane	Snaga agregata (MW)	Ukupna instalirana snaga (MW)
Trebinje I	2×54+1×63	171
Trebinje II	8	8
Dubrovnik (BiH+Hr.)	2×108	216
Čapljina	2×210	420
Rama	2×80	160
Jablanica	6×30	180
Grabovica	2×57	114
Salakovac	3×70	210
Mostar	3×24	72
Mostarsko blato	2×30	60
Peć-Mlini	2×15	30
Jajce I	2×30	60
Jajce II	3×10	30
Bočac	2×55	110
Višegrad	3×105	315

Termoelektrane	Instalirana snaga (MW)	Raspoloživa snaga (MW)
TUZLA	715	635
G3	100	85
G4	200	182
G5	200	180
G6	215	188
KAKANJ	450	398
G5	110	100
G6	110	90
G7	230	208
GACKO	300	276
UGLJEVIK	300	279

Temeljni podaci o prijenosnom sustavu

dalekovodi	
Nazivni napon dalekovoda	Duljina (km)
400 kV	864,73
220 kV	1.524,80
110 kV	3.888,63
110 kV - kablovski vod	31,78

interkonekcije	
Nazivni napon dalekovoda	Broj interkonekcija
400 kV	4
220 kV	10
110 kV	22
<i>Ukupno</i>	36

trafostanice		
Vrsta trafostanice	Broj trafostanica	Instalirana snaga (MVA)
TS 400/x kV	9	6.090,5
TS 220/x kV	8	1.423,0
TS 110/x kV	128	4.855,0

transformatori		
Prijenosni odnos transformatora	Broj transformatora	Instalirana snaga (MVA)
TR 400/x kV	14	4.900,0
TR 220/x kV	14	2.100,0
TR 110/x kV	222	5.368,5

PRILOG B: Temeljni elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine

					(GWh)
	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
2012. godina					
Proizvodnja u hidroelektranama	1.086,63	1.832,77	1.229,30		4.148,70
Proizvodnja u termoelektranama	5.367,80	3.251,70			8.619,50
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	115,40	43,04	7,89		166,33
Proizvodnja	6.569,83	5.127,51	1.237,19		12.934,54
Distributivna potrošnja	4.340,28	3.551,14	1.379,43	262,54	9.533,39
Gubici prijenosa					308,14
Veliki kupci	446,23	119,18	2.136,41*		2.701,83
Potrošnja rudnika i crpljenje		13,62	67,26		80,88
Potrošnja	4.786,52	3.683,94	3.583,10	262,54	12.624,24
* Uključujući i 910,54 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					
2011. godina					
Proizvodnja u hidroelektranama	1.113,63	1.817,09	1.395,40		4.326,12
Proizvodnja u termoelektranama	6.138,01	3.449,76			9.587,77
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	100,82	28,61	6,60		136,04
Proizvodnja	7.352,47	5.295,46	1.402,00		14.049,93
Distributivna potrošnja	4.284,17	3.556,16	1.363,04	271,71	9.475,08
Gubici prijenosa					324,17
Veliki kupci	417,17	124,08	2.216,62*		2.757,87
Potrošnja rudnika i crpljenje		14,23	21,22		35,45
Potrošnja	4.701,34	3.694,47	3.600,88	271,71	12.592,57
* Uključujući i 876,00 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					
2010. godina					
Proizvodnja u hidroelektranama	2.094,61	3.246,91	2.604,67		7.946,20
Proizvodnja u termoelektranama	5.012,79	2.856,00			7.868,80
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	182,77	62,11	8,54		253,41
Proizvodnja	7.290,17	6.165,02	2.613,21		16.068,40
Distributivna potrošnja	4.232,92	3.522,19	1.367,75	277,35	9.400,21
Gubici prijenosa					337,95
Veliki kupci	371,43	110,26	2.030,80*		2.512,49
Potrošnja rudnika i crpljenje		12,96	2,21		15,17
Potrošnja	4.604,35	3.645,41	3.400,76	277,35	12.265,82
*Uključujući i 1068,48 GWh koje su Aluminij i BSI nabavili kao kvalificirani kupci					
2009. godina					
Proizvodnja u hidroelektranama	1.631,23	2.577,36	1.939,82		6.148,41
Proizvodnja u termoelektranama	5.233,60	2.993,02			8.226,63
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	128,39	52,85	5,24		186,47
Proizvodnja	6.993,22	5.623,24	1.945,06		14.561,52
Distributivna potrošnja	4.132,46	3.403,46	1.349,97	272,22	9.158,11
Gubici prijenosa					306,46
Veliki kupci	367,30	120,90	1.630,16*		2.118,37
Potrošnja rudnika i crpljenje		14,34			14,34
Potrošnja	4.499,76	3.538,70	2.980,13	272,22	11.597,28
*Uključujući i 876,00 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					
2008. godina					
Proizvodnja u hidroelektranama	1.478,17	1.931,38	1.355,20		4.764,75
Proizvodnja u termoelektranama	5.749,51	3.094,41			8.843,92
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	112,60	58,70	4,30		175,60
Proizvodnja	7.340,29	5.084,49	1.359,50		13.784,28
Distributivna potrošnja	4.042,65	3.309,06	1.334,09	268,86	8.954,66
Gubici prijenosa					326,50
Veliki kupci	658,42	148,23	2.091,17*		2.897,83
Potrošnja rudnika i crpljenje		14,15			14,15
Potrošnja	4.701,08	3.471,45	3.425,26	268,86	12.193,15
*Uključujući i 1223,04 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					

**PRILOG C: Karta elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine
sa operativnim područjima Elektroprijenosa BiH i područjima elektroprivreda
(prosinac 2012. godine)**

